

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS

Komisijas ieteikums par Latvijas KLP stratēģisko plānu

SDW (2020) 386 final

Pavaddokuments dokumentam

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Ieteikumi dalībvalstīm attiecībā uz to kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskajiem plāniem

COM (2020) 846

Agriculture
and Rural
Development

Saturs

KOMISIJAS IETEIKUMI PAR LATVIJAS KLP STRATĒGISKO PLĀNU	2
1.1 Attīstīt gudru, izturētspējīgu un daudzveidīgu lauksaimniecību, kas garantē uzturdrošību	3
1.2 Balstīt vidrūpi un klimata darbus un veicināt Savienības vidisko un klimatisko mērķu sasniegšanu.....	3
1.3 Stiprināt sociālekonomisko vidi lauku apvidos un apmierināt sabiedrības vajadzības	4
1.4 Ar zināšanām, inovāciju un digitalizēšanu modernizēt lauksaimniecību un lauku apvidus, veicinot jaunā apgūšanu, kopīgošanu un tālāku izplatīšanu	5
1.5 IETEIKUMI.....	6
LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBAS UN LAUKU ATTĪSTĪBAS ANALĪZE	8
2.1 Lai stiprinātu uzturdrošību, atbalstīt lauku saimniecību ienākumu pietiekamību un saimniecību izturētspēju visā ES teritorijā.....	9
2.2 Pastiprināt orientēšanos uz tirgu un vairot konkurētspēju, vairāk akcentējot pētniecību, tehnoloģijas un digitalizāciju	10
2.3 Uzlabot lauksaimnieku pozīcijas vērtības veidošanas ķēdē	12
2.4 Sekmēt klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām, kā arī attīstīt ilgtspējīgu enerģētiku.....	13
2.5 Veicināt ilgtspējīgu attīstību un dabas resursu — ūdens, augsnes un gaisa — efektīvu pārvaldīšanu.....	15
2.6 Veicināt bioloģiskās daudzveidības aizsargāšanu, uzlabot ekosistēmu pakalpojumus un saglabāt biotopus un ainavas	17
2.7 Piesaistīt gados jaunus lauksaimniekus un veicināt uzņēmējdarbības attīstību lauku apvidos	19
2.8 Veicināt nodarbinātību, izaugsmi, sociālo iekļautību un vietējo attīstību lauku apvidos, kā arī veicināt bioekonomiku un ilgtspējīgu mežsaimniecību.....	21
2.9 Uzlabot ES lauksaimniecības spēju reaģēt uz sabiedrības prasībām pārtikas un veselības jomā, tostarp uz prasībām par nekaitīgu, uzturvielām bagātu un ilgtspējīgi ražotu pārtiku, kā arī par dzīvnieku labturību	22
2.10 Horizontālais zināšanu, inovācijas un digitalizācijas mērķis	24

1

KOMISIJAS IETEIKUMI PAR LATVIJAS KLP STRATĒGISKO PLĀNU

Šis dokuments izstrādāts, balstoties uz strukturēto dialogu kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) stratēģiskā plāna sagatavošanas vajadzībām, un satur ieteikumus par Latvijas KLP stratēģisko plānu. Ieteikumi pamatojas uz Latvijas lauksaimniecības un lauku apvidu pašreizējās situācijas, vajadzību un prioritāšu analīzi. Uzmanība tajos pievērsta konkrētiem gaidāmās kopējās lauksaimniecības politikas ekonomiskajiem, vidiskajiem un sociālajiem mērķiem, jo īpaši stratēģijas “No lauka līdz galdam” un 2030. gadam izstrādātās Biodaudzveidības stratēģijas iecerēm un konkrētiem mērķrādītājiem. Kā norādīts stratēģijā “No lauka līdz galdam”, Komisija aicina Latviju tās KLP stratēģiskajā plānā noteikt skaidras valsts līmeņa vērtības zaļā kursa mērķrādītājiem¹, ņemot vērā konkrēto situāciju valstī un šos ieteikumus.

¹ Tas attiecas uz mērķrādītājiem, kas saistīti ar pesticīdu lietošanu un riskiem, antimikrobiālo līdzekļu pārdošanu, barības vielu zudumu, bioloģiskajā lauksaimniecībā izmantoto zemi, daudzveidīgiem ainavas elementiem un piekļuvi ātram platjoslas internetam.

1.1 Attīstīt gudru, izturētspējīgu un daudzveidīgu lauksaimniecību, kas garantē uzturdrošību

Kaut gan Latvijas lauksaimniecība saskaras ar specifiskiem ierobežojumiem, kas saistīti ar tās klimatiskajiem apstākļiem un vēsturisko attīstību, virzība uz ilgtspējīgākām pārtikas sistēmām tai var sagādāt gan grūtības, gan iespējas. Neraugoties uz pozitīvajiem uzlabojumiem, kas Latvijas lauksaimniecībā panākti pēdējo gadu desmitu laikā, vēl arvien pastāv būtiskas ienākumu atšķirības starp dažāda lieluma, sektoru un reģionu lauku saimniecību ienākumiem. Lai gan zemes konsolidācijas process turpinās, lauku saimniecību struktūrā dominē tādu saimniecību īpatsvars, kuru standarta izlaide ir mazāka par 4000 EUR (64 % no lauku saimniecību kopskaita). KLP un valsts atbalsta shēmām Latvijā ir būtiska nozīme. Pat ar KLP atbalstu lauksaimnieciskie ienākumi uz vienu darba vienību vidēji sasniedz tikai 50 % no Latvijas vidējās algas. Tas nepārprotami liecina, ka lauksaimniecības nozarei vajadzīgs būtisks atbalsts. Lai arī KLP atbalstam ir liela nozīme kopējos ienākumos uz vienu strādājošo, tas šķiet neproporcionāli iedalīts dažādām lauksaimnieku kategorijām. Lielās saimniecības koncentrē zemi savās rokās, līdz ar to pieaug arī tiešo maksājumu koncentrācija. Tas nepārprotami norāda, ka lauksaimniecības nozarē vēl arvien ir nepieciešams spēcīgs un mērķorientēts atbalsts, jo īpaši mazākām lauku saimniecībām. Notiekošās zemes un maksājumu koncentrēšanās kontekstā Latvija ir apzinājusies vajadzību pēc lielākas konkurētspējas, un šajā sakarā liela nozīme ir investīcijām ar mērķi radīt pārtikas produktu pievienoto vērtību. Lauksaimnieku piekļuve finansējumam un zemei Latvijā ir liela problēma, ko īpaši izjūt nelielas lauku saimniecības un gados jauni lauksaimnieki un kam jāpievērš lielāka uzmanība.

Arvien lielākas grūtības Latvijas lauksaimniecībai sagādā klimata pārmaiņas. Tās īpaši ietekmē kultūraugu ražību arvien ekstrēmāku klimatisko apstākļu, piemēram, intensīvu lietusgāžu vai ilgstošu karstuma viļņu, dēļ. Tālab jāturpina strādāt pie jautājuma, kā novērst ar augu, dzīvnieku veselību, vidi un klimata pārmaiņām saistītos riskus, arī lauksaimniecības tirgu traucējumu riskus. Konstatēts, ka lauksaimnieku iesaiste risku pārvaldības shēmās pēdējo gadu laikā ir uzlabojusies, un tas liecina par pozitīvām tendencēm un tālākām iespējām..

Pārtikas piegādes ķēdei Latvijā raksturīga labi attīstīta sadarbība primārās ražošanas sektoros, piemēram, graudaugu audzēšanā un piensaimniecībā. Tāpat ir labi attīstīta sadarbība starp dažādiem mežsaimniecības nozares dalībniekiem. Taču citos primārās ražošanas sektoros (gaļa, olas, bioloģiskā lauksaimniecība) piedāvājuma koncentrācija ir maza. Augļu un dārzeņu nozarē ir izveidotas piecas atzītas ražotāju organizācijas. Labi organizētajos piensaimnieku kooperatīvos patlaban notiek papildu konsolidācija, proti, notiek apvienošanās vai otrā līmeņa struktūru veidošana, kas palīdz stiprināt lauksaimnieku pozīcijas pārtikas piegādes ķēdē, jo īpaši viņu spēju aizstāvēt savas intereses. Kopumā ražotāju organizāciju izveides sekmēšana, jo īpaši gaļas un olu ražošanas nozarē, varētu būt vēl viens veids, kā vairo lauksaimnieku konkurētspēju. Tāpat Latvijā ir jāveicina bioloģisko produktu pārstrāde un ES kvalitātes shēmu izmantošana.

1.2 Balstīt vidrūpi un klimata darbus un veicināt Savienības vidisko un klimatisko mērķu sasniegšanu

Lai arī vidisko mērķu sasniegšanā Latvijai kopumā ir sekmējies labi, vēl arvien ir daži elementi, kam jāvelta vairāk centieni, jo īpaši biodaudzveidības un augsnes un gaisa kvalitātes jomā. Saskaņā ar prioritārās rīcības plānu par problemātiskiem ir atzīti tādi jautājumi kā biodaudzveidības zudums un salīdzinoši sliktais dabisko dzīvotņu stāvoklis. Tāpēc dzīvotņu un putnu sugu stāvokļa uzlabošana tiek uzskatīta par svarīgu elementu.

Vajadzēs lietpratīgi pievērsties konkrētiem augsnes pārvaldības elementiem, jo Latvijā ir ļoti skābas augsnes ar zemu fosfora nodrošinājumu, tāpēc augu apgāde ar barības vielām ir atkarīga no ārējiem resursiem. Papildus šo jautājumu risināšanai ar dažādiem KLP instrumentiem Latvija varētu apsvērt un attīstīt sinerģijas ar programmas "Apvārsnis Eiropa" augsnes veselības uzdevumjomu. Bioloģiskajā lauksaimniecībā izmantotās lauksaimniecības zemes īpatsvars Latvijā ir salīdzinoši liels (14,5 %), turklāt tam ir tendence pieaugt. Tas Latvijai ir labs atspēriena punkts tās ceļā uz ES zaļā kursa mērķrādītāju sasniegšanu. Būtu jāiedrošina centieni atbalstīt un palielināt bioloģiskajā lauksaimniecībā izmantotās zemes platību un attīstīt bioloģisko produktu tirgus.

Kas attiecas uz gaisa kvalitāti, nevēlama tendence konstatēta amonjaka emisiju ziņā. Latvijai jāievieš emisiju samazināšanas papildpasākumi kūtsmēslu apsaimniekošanas sistēmās. Šādai uzlabotai barības vielu pārvaldībai būtu jāveicina arī ūdens piesārņojuma un siltumnīcefekta gāzu (slāpekļa oksīda) emisiju mazināšanās. Kas attiecas uz ūdens kvalitāti, visu pazemes ūdeņu kvalitāte ir laba, savukārt virszemes ūdeņu stāvoklis dažās ūdenstilpēs ir jāuzlabo. Jūras un piekrastes ūdeņos Rīgas jūras līcī un Baltijas jūrā jūtama eitrofikācijas un klimata pārmaiņu ietekme. Lai gan ar ūdens daudzumu saistītais risks Latvijā ir neliels, tā varētu apsvērt atbalstu dabā balstītiem risinājumiem, tādiem kā augseka, un atbalstu regulētas ūdens novadīšanas sistēmai, kas ļautu uzkrāt ūdeni sausuma periodiem un tādējādi pielāgoties klimata pārmaiņām.

Kas attiecas uz klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām, 1990.–2018. gadā Latvijai izdevās samazināt lauksaimniecības radītās siltumnīcefekta gāzu emisijas, taču pēdējo gadu laikā un prognozēs atkal vērojama augšupejoša tendence. Lai arī Latvijas lauksaimniecība rada mazāk siltumnīcefekta gāzu emisiju nekā vidēji ES, Latvijas kopējo lauksaimniecības radīto emisiju daļa ir salīdzinoši augsta, jo īpaši tas attiecas uz lauksaimniecībā izmantotajām augsnēm. Vienlaikus ir būtiski samazinājusies siltumnīcefekta gāzu emisiju kopējā neto piesaiste ZIZIMM (zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības) nozarēs, galvenokārt intensīvākas mežizstrādes dēļ. Latvijai būtu jāvelta lielāki centieni, lai šīs tendences pavērstu pretējā virzienā. Latvija ir arī viena no nozīmīgākajām kūdrāju emisiju radītājām ES, un kūdrāju atjaunošanai piemīt klimata pārmaiņu mazināšanas potenciāls.

Tāpat pastāv potenciāls palielināt atjaunīgās enerģijas izmantošanu lauksaimniecības nozarē. Latvijas lauksaimniecības un mežsaimniecības īpatsvars kopējā atjaunīgās enerģijas ražošanas apjomā jau patlaban ir viens no lielākajiem ES..

1.3 Stiprināt sociālekonomisko vidi lauku apvidos un apmierināt sabiedrības vajadzības

Aptuveni 40 % Latvijas teritorijas tiek uzskatīta par lauku apvidiem. Starp dažādiem reģioniem pastāv būtiskas atšķirības ekonomiskās aktivitātes, pakalpojumu pieejamības un pamata infrastruktūras ziņā. Tāpēc dzīves līmenis un attīstības iespējas lauku apvidos atšķiras. Turklāt Latvijā vērojamo negatīvo demogrāfisko pārmaiņu dēļ samazinās arī lauksaimniecībā iesaistīto iedzīvotāju skaits. Gados jaunu lauksaimnieku īpatsvars kopējā lauksaimniecībā nodarbināto skaitā ir mazs. Viens no Latvijas lauksaimniecības nozares attīstīšanas veidiem nākotnē varētu būt papildu atbalsts gados jauniem lauksaimniekiem un nozares jaunpienācējiem. Tādu lauku saimniecību vadītāju īpatsvars, kam ir vismaz lauksaimnieciskā pamata izglītība, vecumgrupā līdz 35 gadiem (neieskaitot) Latvijā ir mazāks nekā visu lauku saimniecību vadītāju kopumā. Tas liecina par to, ka ir vajadzīgi papildu pasākumi, kas paaugstinātu gados jauno lauku saimniecību vadītāju izglītības un zināšanu līmeni un tādējādi veicinātu inovāciju un moderno tehnoloģiju ieviešanu nozarē.

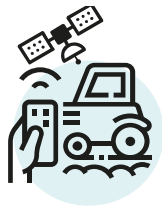
Pamata pakalpojumu, infrastruktūras un savienotības pieejamība ir galvenie faktori, kas kavē dzīvotspējīgu un dinamisku lauku apvidu veidošanu. Ņemot vērā šo situāciju, liela nozīme Latvijas lauku apvidu dzīvotspējas nodrošināšanā, visticamāk, būs investīcijām lauku infrastruktūrā, pamatpakalpojumos un mērķtiecīgā ar lauksaimniecību nesaistītās saimnieciskās darbības attīstīšanā. Turklāt ir jāturpina likt lielu uzsvāri uz darbvietu radīšanu un MVU attīstīšanu gan lauksaimniecībā, gan ar to nesaistītās nozarēs. Vēl arvien aktuāla ir cīņa pret nabadzību un sociālo atstumtību. Latvijai ir rūpīgi jāapsver, kā novērst dzimumu nelīdztiesību un darba samaksas atšķirību un aizsargāt lauksaimniecībā nodarbinātos.

Taisnīgas, veselīgas un videi draudzīgas pārtikas sistēmas stratēģijā “No lauka līdz galdam” izvirzīts mērķis samazināt pārtikas sistēmas ietekmi uz vidi un klimatu. Kas attiecas uz antimikrobiālo līdzekļu izmantošanu, Latvijā šādu vielu pārdevumu apjoms ir ļoti zems, tātad situācija ir daudz labāka nekā citās dalībvalstīs.

Augu aizsardzības līdzekļu jomā Latvijas iestādēm būtu jāpievēršas vajadzībai apturēt to lietošanas apjoma nemitīgo kāpumu. Turklāt ir jāveic papildu pasākumi, lai kontrolētu integrētās augu aizsardzības ieviešanu.

Dzīvnieku labturības jomā vēl arvien sasāpējis jautājums ir cūku astes amputēšanas prakse.

Turklāt Latvijā būtu jācenšas pāriet uz veselīgāku un ilgtspējīgu uzturu, jo valstī ir liela nepārnēsājamo slimību izplatība, ko izraisa ar uzturu saistīti riska faktori.

1.4 Ar zināšanām, inovāciju un digitalizēšanu modernizēt lauksaimniecību un lauku apvidus, veicinot jaunā apgūšanu, kopīgošanu un tālāku izplatīšanu

Iepriekšējos punktos aprakstīto ekonomisko, vidisko un sociālo problēmu risināšana ir būtisks solis ceļā uz ilgtspējīgu pārtikas ražošanu. Šajā nolūkā ir jāpieliek pūles, lai apkopotu un nozarē ieviestu jaunākos zinātniskos atklājumus un inovācijas. Patlaban Latvijas lauksaimniecisko zināšanu un inovācijas sistēmā (LZIS) ir neapgūts zināšanu radīšanas un izplatīšanas potenciāls. Galvenie dalībnieki lauksaimniecisko zināšanu un inovācijas sistēmā ir iedalāmi četrās grupās: publiskais sektors, privātais sektors, pētniecības un izglītības sektors un nevalstiskais sektors. Tāpēc ir nepieciešama saskaņota visu iesaistīto dalībnieku rīcība. Latvija tiek mudināta pievērsties LZIS pilnveidei un finansēšanai, apmācot konsultantus, izstrādājot inovācijas atbalsta pakalpojumus un gādājot par to, lai zināšanu plūsmas aptvertu arī pakārtotās lauksaimnieciskās un ar laukiem saistītās darbības.

Spēcīgāka lauksaimniecisko zināšanu un inovācijas sistēma varētu veicināt arī lauku saimniecību un lauku apvidu digitalizēšanu Latvijā. Būtu jāīsteno visaptverošas iniciatīvas, kas labāk sasaistītu zinātni ar praksi, kā arī vairotu zināšanu apmaiņu un inovāciju. Lauksaimnieki un kooperatīvi lielā mērā paļaujas uz privāto konsultantu ieteikumiem un tehnoloģijām. Ir būtiski nodrošināt, ka visas lauku saimniecības un kooperatīvi var gūt labumu no saskaņotiem ieteikumiem, zināšanu apmaiņas un mērķorientētas informācijas. Tādā veidā iespējams sekmīgāk gādāt par to, ka papildus tīri tehniskām konsultācijām tie uzzina arī jaunumus par sabiedrības problēmu risinājumiem.

Dzīvīga lauku apvidu nākotne cita starpā ir atkarīga no atbilstoša ātrgaitas platjoslas infrastruktūras pārklājuma lauku apvidos. Tas ir priekšnosacījums ne vien uzņēmumu un darbību attīstībai, bet arī tādu nākotnes tehnoloģiju ieviešanai, kas varētu palīdzēt sasniegt zaļā kursa mērķrādītājus. Lai arī Latvijā kopumā ir diezgan labs platjoslas pārklājums un tās digitālo sabiedrisko pakalpojumu rādītāji ir labi, būtu vēlami papildu centieni, jo vēl arvien ir grūti piesaistīt privātās investīcijas pēdējās jūdzes savienojumos.

1.5 IETEIKUMI

Lai risinātu minētās savstarpēji saistītās ekonomiskās, vidiskās/klimata un sociālās problēmas, Komisijas ieskatā Latvijas KLP stratēģiskajā plānā par prioritātēm ir jānosaka tālāk minētie jautājumi, uz kuriem jāvērs Latvijas intervences, pienācīgi ņemot vērā Latvijas lauksaimniecības un lauku apvidu lielo teritoriālo daudzveidību.

Attīstīt gudru, izturēspējīgu un daudzveidīgu lauksaimniecību, kas garantē uzturdrošību, un šajā nolūkā:

- **uzlabot lauku saimniecību dzīvotspēju**, proti, palīdzēt saimniecībām ar zemākiem ienākumiem, īpaši mazākām lauku saimniecībām ar lielāku izaugsmes potenciālu, mērķtiecīgāk un efektīvāk sadalot tiešos maksājumus, piemēram, ar ilgtspēju sekmējošā pārdalošā ienākumu papildatbalsta un maksājumu samazināšanas palīdzību. Uzlabotajā sadalījumā būtu jāņem vērā ienākumu atbalsta devums lauku apvidu attīstībā;
- **veicināt lauksaimniecības nozares konkurētspēju un ražīgumu**. Saistītajam atbalstam vajadzētu būt mērķtiecīgāk vērstam uz investīcijām, kam ir vislielākās iespējas panākt faktisku ražīguma pieaugumu. Ir svarīgi atbalstīt investīcijas, kas vērstas uz jaunām tehnoloģijām, kā arī zaļo un digitālo pārkārtošanos, un šajā nolūkā nodrošināt arī piekļuvi finanšu instrumentiem;
- **uzlabot lauksaimnieku pozīcijas pārtikas piegādes ķēdē**. Ieteicamās pieejas ir, piemēram, atbalstīt tādu lauksaimniecības produktu pārstrādi un tirdzniecību, kam ir augsta pievienotā vērtība (piemēram, saskaņā ar ES un nacionālām kvalitātes shēmām), mudināt pastāvošās kooperatīvās struktūras censties panākt atzišanu, atvieglot jaunu kooperatīvu struktūru izveidi un uzlabot bioloģisko lauksaimnieku sadarbību;
- **uzlabot lauksaimnieku noturību pret riskiem**, jo īpaši tiem, kas saistīti ar tirgus traucējumiem, klimata pārmaiņām un augu un dzīvnieku veselību, un tālab atbalstīt risku pārvaldības shēmas izstrādi un ieviešanu.

Balstīt vidrūpi un klimata darbus un veicināt Savienības vidisko un klimatisko mērķu sasniegšanu, un šajā nolūkā:

- **samazināt siltumnīcefekta gāzu un amonjaka emisijas**, atbalstot ilgtspējīgu lauksaimniecisko pārvaldību, kā arī ilgtspējīgus dzīvnieku audzēšanas paņēmienus. **Lai mazinātu klimata pārmaiņas un pielāgotos tām**, Latvijai galvenokārt būtu jāpievēršas barības vielu pārvaldībai, ilgtspējīgai augsecai, kūdrāju un mitrāju aizsardzībai un attiecīgā gadījumā atjaunošanai, kā arī meliorācijas sistēmu uzlabošanai;
- uzlabot barības vielu pārvaldību, izmantojot pielāgotus emisiju mazināšanas pasākumus, piemēram, kūtsmēsļu apsaimniekošanas sistēmas un precīzo lauksaimniecību, un tādā veidā palīdzēt sasniegt **zaļajā kursā nospraustus barības vielu zuduma samazināšanas mērķrādītājus** un uzlabot arī **ūdens kvalitāti**;
- turpināt uzlabot lauku saimniecību ainavas elementus, kas nāk par labu biodaudzveidībai, un tādā veidā palīdzēt sasniegt **zaļā kursa mērķrādītājus, kas attiecas uz daudzveidības ziņā augstvērtīgiem ainavas elementiem**; veicināt bioloģiski augstvērtīgu zālāju efektīvu apsaimniekošanu;
- sekmēt **ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu** un veicināt efektīvu biomasas izmantošanu, vairojot meža daudzfunkcionalitāti, veicināt meža aizsardzību un meža ekosistēmu atjaunošanu, lai sasniegtu ar mežiem saistīto dzīvotņu un sugu labu stāvokli un tādējādi vairotu biodaudzveidību, un lai uzlabotu noturību pret tādiem apdraudējumiem kā klimata pārmaiņu ietekme uz mežiem;

- palīdzēt sasniegt **zaļajā kursā izvirzītos bioloģiskās lauksaimniecības mērķrādītājus**, turpinot atbalstīt pāreju uz bioloģisko lauksaimniecību un tās uzturēšanu, kā arī bioloģisko produktu pārstrādi un tirdzniecību. Visa atbalsta gadījumā būtu jāņem vērā piedāvājuma un pieprasījuma attīstības tendences.

Stiprināt sociālekonomisko vidi lauku apvidos un apmierināt sabiedrības vajadzības, un šajā nolūkā:

- **uzlabot sociālekonomisko attīstību lauku apvidos, pievērsties cīņai ar nabadzību, apturēt depopulāciju un sekmēt paaudžu nomaiņu**, sinerģijā ar pārējiem ES fondiem investējot pamata infrastruktūrās un pakalpojumos, kas veicinās ekonomikas attīstību, tai skaitā bioekonomiku un kvalitatīvu darbvietu radīšanu lauku apvidos;
- **veicināt ES zaļajā kursā izvirzīto pesticīdu mērķrādītāju sasniegšanu**, pastiprinot centienus samazināt visbīstamāko pesticīdu izmantošanas apjomu un riskus un veicinot pesticīdu ilgtspējīgu lietošanu, jo īpaši nodrošinot integrētās augu aizsardzības prakšu ieviešanu;
- **uzlabot dzīvnieku labturību**, ieviešot vērienīgus pasākumus, kas veicina lauksaimniecības dzīvnieku, it īpaši cūku, dējējvistu un piena šķirņu telēnu, labturības paraugprakses, kā arī pastiprinot lauku saimniecību biodrošību.

Veicināt un kopīgot zināšanas, inovāciju un digitalizāciju lauksaimniecībā un lauku apvidos un rosināt to izmantošanu, un šajā nolūkā:

- **novērst LZIS sadrumstalotību**, īpaši stiprinot saikni starp lauksaimniekiem, publiskā un privātā sektora konsultantiem un pētniekiem, veicināt to iesaistīšanos EIP darbības grupās un inovācijas atbalsta pakalpojumu attīstību, mācīt lauksaimniekiem izmantot viedās digitālās tehnoloģijas un izmantot datus, lai uzlabotu ražīgumu;
- **palīdzēt sasniegt ES zaļajā kursā izvirzīto platjoslas mērķrādītāju**, sekmējot savienotību lauku kopienās. Šajā darbā būs svarīgi nodrošināt sinerģijas un savstarpēju papildināmību starp ES un nacionālajiem līdzekļiem.

2

LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBAS UN LAUKU ATTĪSTĪBAS ANALĪZE

Latvijas lauksaimniecības nozare rada aptuveni 3,9 % no IKP, un tajā nodarbināti aptuveni 162 630 cilvēki, kas atbilst 6,9 % no kopējās nodarbinātības valstī (2017). Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības bruto pievienotās vērtības (BPV) daļa Latvijas kopējā BPV ir ievērojami lielāka par ES vidējo, un 2019. gadā tā sasniedza 4,3 %. Lielākā daļa iedzīvotāju dzīvo vai nu lauku apvidos, vai pārejas tipa apvidos (84 % kopējās platības). 2016. gadā Latvijā bija aptuveni 70 000 lauku saimniecību, kuru izmantotās lauksaimniecības zemes kopplatība bija 1,93 milj. ha. Lielākā daļa ir ļoti mazas vai mazas lauku saimniecības ar standarta izlaidi līdz 4000 EUR (64 % no visām lauku saimniecībām), un ļoti mazas lauku saimniecības ar standarta izlaidi līdz 2000 EUR veido 49 % no lauku saimniecību kopskaita. Turklāt 92,9 % izmantotās lauksaimniecības zemes platības ir klasificēti kā teritorijas, kurās ir dabas radīti (88,8 %) vai specifiski ierobežojumi (4,1 %).

Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarei ir liela nozīme valsts ekonomikā un svarīga loma apdzīvojamu un dinamisku lauku apvidu uzturēšanā. Taču Latvijas lauksaimniecības un mežsaimniecības ilgtspēju apdraud lauku saimniecību struktūras lielā sadrumstalotība un zemāki ienākumi lauksaimniecībā nekā citās ES dalībvalstīs. Lauku apvidos vērojamas nopietnas problēmas, ko rada depopulācija, saimnieciskās darbības trūkums un kavēšanās pamata pakalpojumu un infrastruktūras nodrošināšanā. Tas atstājis negatīvu ietekmi uz šo teritoriju ekonomiskajiem un sociālajiem aspektiem, jo īpaši uz paaudžu nomaiņu un uzņēmējdarbības attīstību.

2.1 Lai stiprinātu uzturdrošību, atbalstīt lauku saimniecību ienākumu pietiekamību un saimniecību izturētspēju visā ES teritorijā

Vidējie lauku saimniecību ienākumi 2005.–2018. gadā bija aptuveni 50 % no vidējās algas visā tautsaimniecībā, un tas aptuveni atbilst ES vidējam rādītājam šajā periodā. Taču kopš 2012. gada šajā ziņā ir vērojama lejupejoša tendence, jo ieņēmumi visā tautsaimniecībā apsteidz ienākumus lauksaimniecībā¹. 2014.–2018. gadā lauku saimniecību faktoriēnākumā tiešie maksājumi veidoja vidēji 35 %, savukārt kopējie KLP izdevumi bija vidēji 64 % (šie skaitļi pārsniedz ES vidējo)².

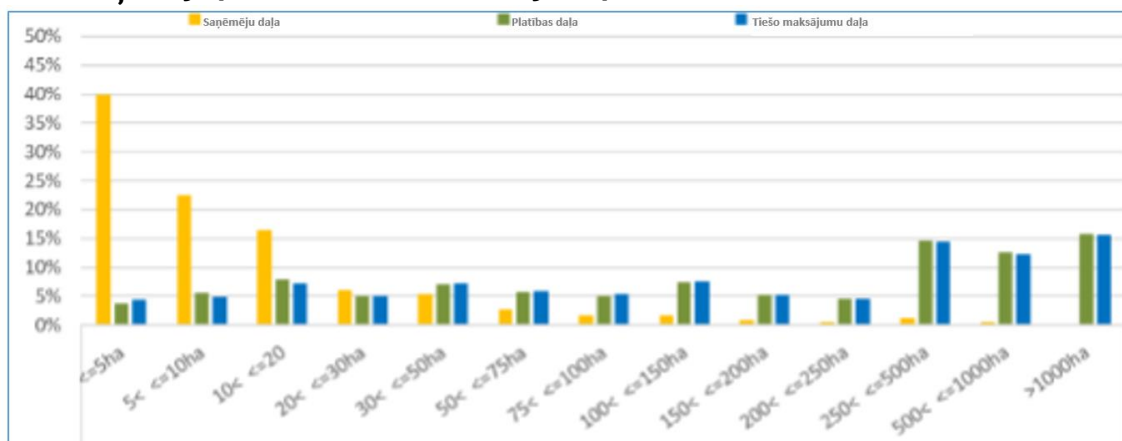
Latvijas lauksaimnieki vidēji gūst salīdzinoši zemu faktoriēnākumu^{3,4}, kas atbilst aptuveni trešdaļai no ES vidējā. Taču starp dažāda lieluma, nozaru un reģionu lauku saimniecībām pastāv būtiskas atšķirības.

Līdz ar saimniecības lielumu lauksaimniecības faktoriēnākums palielinās: mazākām lauku saimniecībām, pie kurām pieder mazās un vidējās lauku saimniecības (10–50 ha⁵), tas ir ļoti zems, bet lielākām lauku saimniecībām (vairāk nekā 200 ha) salīdzinoši augsts (aptuveni ES vidējā līmenī). Ienākumu sadalījums pēc lauku saimniecību ekonomiskā lieluma atbilst tādām pašām modelim⁶, savukārt tiešie maksājumi par hektāru (kopā ar pārejas posma valsts atbalstu) ir salīdzinoši stabili gan pēc fiziskā, gan ekonomiskā lieluma. Par valsts vidējo rādītāju lielākas vienības summas par hektāru tiek izmaksātas lopkopības saimniecībām, piemēram, liellopu audzēšanas un piena lopkopības saimniecībām, kuru ienākumi atbilst valsts vidējam rādītājam vai pārsniedz to. Zemākas summas par vienību tiek maksātas graudaugu, eļļas sēkļu augu un proteīnaugu saimniecībām, kuru ienākumi vidējo rādītāju pārsniedz, un jaukta tipa lauku saimniecībām, kuru ienākumi ir zemāki par vidējo rādītāju⁷. Lauku saimniecību ienākumi apgabalos, kuros ir dabas radīti ierobežojumi, ir līdzīgi ienākumiem apgabalos, kuros šādu ierobežojumu nav⁸, bet starp reģioniem joprojām pastāv būtiskas atšķirības (piemēram, Zemgalē ienākumi ir daudz lielāki nekā Latgalē), kas saistītas ar ģeogrāfisko atrašanās vietu, saimniekošanas veidiem un piekļuvi tirgiem (Latgalē)⁹. Lopkopības nozarēs vienības summa par hektāru līdz ar lauku saimniecības lielumu var palielināties lielāka saistītā atbalsta dēļ (visticamāk, lielāka ganāmpulka blīvuma dēļ). Tādējādi varētu izskaidrot to, kāpēc mazākas lauku saimniecības saņem arvien mazāk atbalsta (lauku saimniecības, kuru lielums ir mazāks par valsts vidējo, 2017. gadā saņēma 98 % no valsts vidējā tiešā maksājuma par hektāru)¹⁰. Tajā pašā laikā redzams, ka 20 % no lielākajām lauku saimniecībām kopš 2015. gada koncentrē arvien vairāk zemes, un tas atspoguļojas līdzvērtīgā tiešo maksājumu koncentrācijās pieaugumā (2018. gadā 83 % tiešo maksājumu un 82 % zemes)¹¹.

Tāpat jāatzīmē, ka lielas tiešo maksājumu saņēmēju daļas ekonomiskais lielums ir mazāks par 2000 EUR¹² un lielākā daļa no tiem ir daļēji naturālas lauku saimniecības¹³.

Lauku saimniecību ienākumu līmenis izteikti svārstās, cita starpā tādu iemeslu dēļ kā atkarība no eksporta tirgiem un īpaša jutība pret riskiem, kas saistīti ar klimatu un augu un dzīvnieku veselību (jo īpaši graudaugu un graudēdāju lauku saimniecībās). Tāpēc ir nepieciešama risku pārvaldība, kas patlaban netiek pietiekami izmantota. Piemēram, 2019. gadā apdrošināti bija tikai aptuveni 15 % no visām platībām, kas saņēma tiešos maksājumus¹⁴. Iespējamie šķēršļi ir, piemēram, apdrošināšanas kultūras trūkums, produktu neatbilstība un vāja konkurence apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēju starpā¹⁵. Taču 2014.–2020. gada Lauku attīstības programmas pasākumi varētu dot uzlabojumus šajā jomā. Lauksaimnieku interese apdrošināties pret riskiem palielinās. Lauksaimnieki varētu pieprasīt atbalstu no lauku attīstības līdzekļiem, lai daļēji segtu apdrošināšanas prēmijas izmaksas. Lauksaimnieku interese palielinājusies arī tāpēc, ka kopš 2019. gada apdrošinātāji ir sākuši piedāvāt kultūru apdrošināšanu pret sausumu. 2019. gadā apdrošināto platību apjoms būtiski palielinājās. 2018. gadā apdrošināto kultūru platība bija 151 200 ha, bet 2019. gadā kultūru apdrošināšanas segums attiecās jau uz 263 100 ha. Tātad apdrošinātās apsētās un apstādītās platības pēdējo divu gadu laikā ir palielinājušās aptuveni par 74 %. Tāpat ik gadu pieaug apdrošināto lauksaimniecības dzīvnieku skaits: 2019. gadā apdrošināto lauksaimniecības dzīvnieku skaits (liellopu vienību izteiksmē) bija par 43 678 lielāks nekā 2018. gadā¹⁶.

Saņēmēji, platība un tiešie maksājumi pēc lauku saimniecības fiziskā lieluma

Avots: Eiropas Komisija, ienākumu atbalsta sadalījums.

[*Distribution of direct aid to farmers – indicative figures 2018 financial year.*](#)

2.2 Pastiprināt orientēšanos uz tirgu un vairot konkurētspēju, vairāk akcentējot pētniecību, tehnoloģijas un digitalizāciju

Latvijas lauksaimniecības nozarē notiek strukturālas pārmaiņas, kas ietekmē nozares konkurētspēju. Laikā no 2005. līdz 2016. gadam izmantotā lauksaimniecības zemes platība palielinājās par 11 % no 1,73 milj. ha līdz 1,93 milj. ha. Kopējais lauku saimniecību skaits Latvijā 2005.–2016. gadā samazinājās no aptuveni 128 700 līdz 70 000, kas ir mazāk par 1 % no ES 27 saimniecību skaita. Lielākajai daļai no tām (64 %) ekonomiskais lielums ir mazāks par 4000 EUR¹⁷. Saimniecību īpašnieku sadalījums pēc dzimuma ir diezgan līdzsvarots: 45 % no saimniecību īpašniekiem ir sievietes, bet 55 % vīrieši. Pamatkapitāla patēriņš ar katru gadu palielinās.

2005.–2016. gadā vidējais lauku saimniecības lielums divkāršojās – no 13 ha līdz 28 ha. Aramzemes platība minētajā periodā palielinājās par 18 %, savukārt ilggadīgo stādījumu platība samazinājās par 41 %.

Lauksaimniecība Latvijā 2019. gadā radīja 4,3 % no bruto pievienotās vērtības, savukārt tās devums kopējā nodarbinātībā bija 7,3 %, no kuriem 2 % bija mežsaimniecībā¹⁸. Kopējais darbaspēka ieguldījums lauksaimniecībā 2017. gadā bija 70 510 gada darba vienību (GDV), no kurām gandrīz 75 % bija ģimenes (nealgots) darbaspēks¹⁹. Darba ražīgums lauksaimniecībā Latvijā bija piektais zemākais ES 27 (2017. gadā tas bija 46 % no ES vidējā rādītāja)²⁰. Lai veicinātu nozares konkurētspēju, ir svarīgi uzlabot ražīgumu. Latvijā konstatēts otrais lielākais kopējā faktoru ražīguma gada vidējais pieaugums (2007.–2017. gadā +3,5 %). Latvija ir arī dalībvalsts, kura 2018. gadā lauksaimniecībā panākusi vislielāko bruto pamatkapitāla veidošanas pieaugumu, kas atbilst 129 % no bruto pievienotās vērtības lauksaimniecībā.

Aplūkojot ieņēmumu struktūru, konstatējams, ka salīdzinājumā ar 2005.–2007. gadu ieņēmumi no augkopības izlaidis 2017.–2019. gadā ir nedaudz palielinājušies, bet gan lopkopības izlaide, gan sekundārās darbības ir samazinājušās.

Pārtikas produktu ražotāji līdz 2016. gadam piedzīvoja izlaidis ražotāju cenu samazinājumu, kuram sekoja ievērojams pieaugums, kas vērojams kopš 2017. gada.

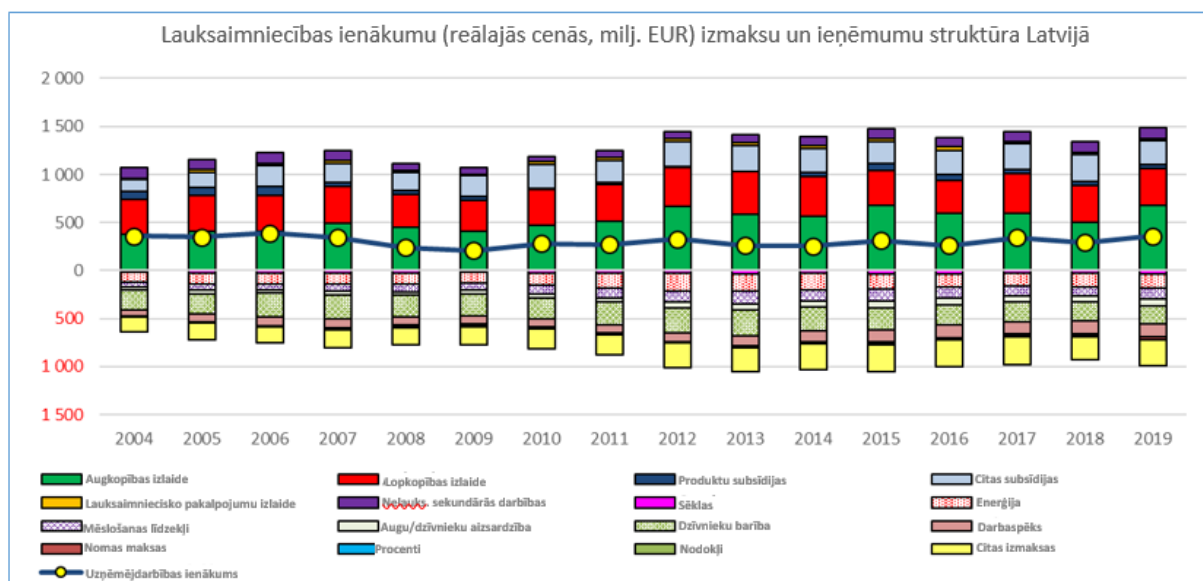
Kas attiecas uz finansējuma lomu lauksaimniecības nozarē, 2018. gadā Latvijas lauksaimnieki lielākoties pieteicās uz vidēja termiņa un ilgtermiņa aizdevumiem, kas vajadzīgi, lai finansētu investīcijas īpaši laukaugu audzēšanā un piena lopkopībā. Saskaņā ar pašreizējo lauku attīstības programmu īpaši tiek atbalstītas investīcijas lauksaimniecības nozares ilgtspējā un modernizācijā, izmantojot dotācijas investīcijām materiālajos aktīvos, kā arī dotācijas investīcijām, ko veic gados jauni lauksaimnieki.

Investīcijas ir svarīgas, lai veicinātu nozares ražīgumu. Ilgtermiņā par prioritāti būtu jānosaka nevis apjomu pieaugums vai tehniskā aprīkojuma atjaunošana, bet pievienotās vērtības palielināšana uz vienu zemes vienību, ko panāk, radot labi atalgotas darbvietas²¹. Būtiska problēma, jo īpaši agropārtikas nozarē, ir ļoti ierobežotais finansējuma piedāvājums lieliem stratēģiski svarīgiem projektiem²².

Finansējuma trūkums lauksaimniecības nozarē tiek lēsts no 17,4 milj. EUR līdz 31,8 milj. EUR apmērā. Tas lielākoties attiecas uz mazo lauku saimniecību finansēšanu ilgtermiņā²³.

Lauksaimniecības pārtikas produktu tirdzniecības bilance Latvijā ir līdzsvarā. Latvijai ir pozitīva tirdzniecības bilance ar valstīm ārpus ES, un 2008.–2017. gadā tā pieauga. Savukārt ES robežās tirdzniecības bilance ir negatīva. Lauksaimniecības biržas preces (28 %) un citi primārie produkti (27 %) ir galvenās kategorijas, kas tiek eksportētas uz ES valstīm, savukārt galvenās preces, kas tiek eksportētas uz valstīm ārpus ES, ir stiprie alkoholiskie dzērieni un liķieri (2018. gadā 41,6 % vērtības izteiksmē), vīns, verms, sidrs un etiķis (18,8 %) un kvieši (13,6 %). Ņemot vērā iepriekšminēto, nepieciešams turpināt dažādot lauksaimniecības pārtikas produktu tirdzniecības struktūru, iekļaujot vairāk produktu ar pievienoto vērtību.

Finansējuma un informācijas trūkuma dēļ lauksaimnieki un lauku uzņēmumi atpaliek digitālo tehnoloģiju (e-uzņēmējdarbība, mākoņdatošanas pakalpojumi, lielle dati, pārdošana tiešsaistē utt.) ieviešanas ziņā. Primārā sektora digitalizācija lielākoties ir vērsta uz precīzo lauksaimniecību.

Avots: Eurostat [Ekonomikas pārskati lauksaimniecībā].

2.3 Uzlabot lauksaimnieku pozīcijas vērtības veidošanas ķēdē

Primāro ražotāju nodrošinātā lauksaimniecības produkcijas daļa pārtikas piegādes ķēdē nesien ir nostabilizējusies 37 % apmērā, kas ir krietni virs ES vidējā rādītāja 27 % apmērā²⁴. To var daļēji saistīt ar nepieciešamību uzlabot pārtikas piegādes ķēdes darbību (pārtikas pārstrāde, izplatīšanas kanāli, vertikālā integrācija utt.), lai padarītu to lietderīgāku, efektīvāku un sabiedrības prasībām atbilstošu.

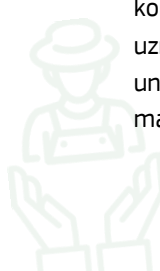
Neraugoties uz dažādajiem Latvijā esošajiem vēsturiskajiem un kultūras šķēršļiem, kas kavē kooperatīvu struktūru izveidi, patlaban pastāv vairāki sadarbības veidi. Pašreizējās struktūras — kooperatīvi, ražotāju organizācijas — lielākoties specializējas svaigu/nepārstrādātu produktu (graudaugi, piens, augļi un dārzeņi) ražošanā un vākšanā. Lauksaimniekus varētu vairāk mudināt iesaistīties pakārtotajās darbībās, proti, integrēties vertikāli, izstrādāt jaunus produktus ar augstāku pievienoto vērtību, ieviest inovācijas vai atrast tirgus jauniem lauksaimniecības produktiem.

2017. gadā Latvijā pastāvēja piecas atzītas ražotāju organizācijas²⁵, kuras darbojās tikai augļu un dārzeņu nozarē un kuru tirgus daļa bija 37 % no produkcijas, ko tirgo ar ražotāju organizāciju starpniecību. Tas liecina, ka ir neizmantotas iespējas kooperatīvām struktūrām apvienot spēkus un apkopot pastāvošo potenciālu (piena un graudaugu nozarē) vai izveidot jaunas (gaļas nozares, olu nozares) kooperatīvas struktūras, tādā veidā radot piedāvājuma, ražotāju un finanšu kapitāla kritisko masu. Tādā veidā varētu tikt stiprinātas lauksaimnieku pozīcijas tirgū, un viņiem būtu lielākas iespējas aizstāvēt savas intereses pret mazumtirdzniecības sektoru. Tāpat noderīgi būtu ražošanas plānošanas, inovācijas, krīžu novēršanas un pārvaldības pasākumi. Lauksaimnieki un ražotāji var saņemt 2014.–2020. gada Lauku attīstības programmas atbalstu ražotāju grupas izveidei. 2019. gadā atbalstu no lauku attīstības līdzekļiem saņēma trīs mežsaimniecības nozares ražotāju grupas. Latvija šobrīd ir vienīgā no trim Baltijas valstīm, kurā ir valsts regulējums attiecībā uz starpnozaru organizācijām. Latvijas pašreizējais tiesiskais regulējums šajā jomā paredz starpnozaru organizāciju izveidi piensaimniecības nozarē. Taču neviena starpnozaru organizācija Latvijā līdz šim nav tikusi atzīta²⁶.

Lauksaimnieku zināšanas un izpratne par sadarbības nozīmīgumu ir vāja. Tas liecina, ka potenciāls iesaistīt lauksaimniekus šajās iniciatīvās ar zināšanu, līderības un mentorēšanas pasākumiem nav izmantots²⁷.

Latvijā bioloģiskajā lauksaimniecībā tiek izmantoti 14,5 % no lauksaimniecības zemes, kas 2018. gadā pārsniedza ES vidējo rādītāju (8 %)²⁸, un tās daļa piena produktu, liellopu un aitas gaļas, augļu, kartupeļu un auzu ražošanā ir vidēji liela līdz liela. Ir izveidoti 13 bioloģiskās lauksaimniecības kooperatīvi, kuri darbojas primārajā sektorā. Tas norāda, ka pastāv acīmredzamas bioloģisko produktu tālākas pārstrādes, kā arī jaunu tirgu izveides un attīstības iespējas un potenciāls.

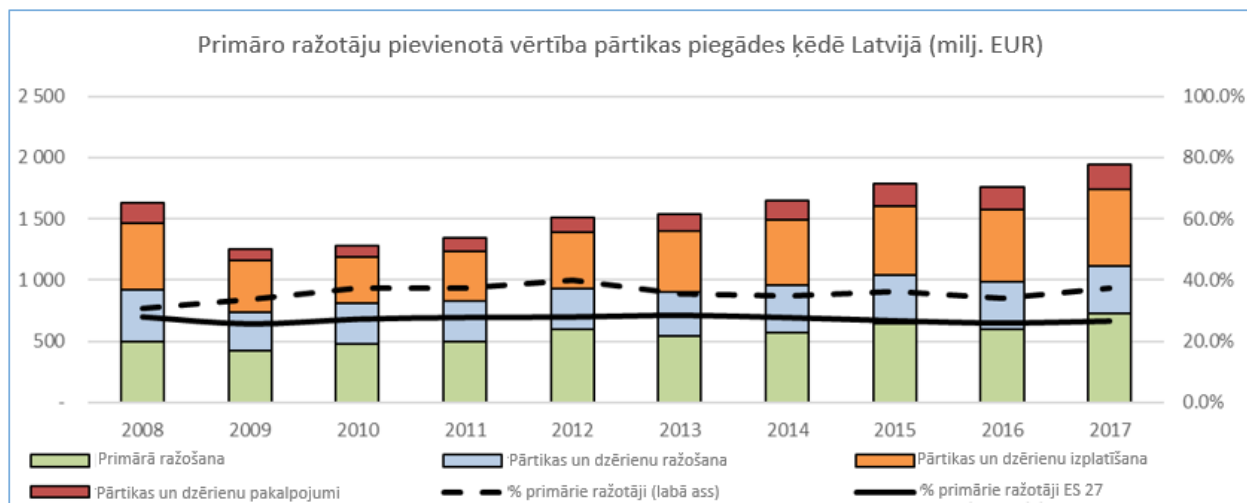
Latvijā kvalitātes shēmas tiek izmantotas maz. 2020. gadā ģeogrāfiskās izcelsmes norāde (ĢIN) bija piešķirta sešiem produktiem: garantētas tradicionālās īpatnības (GTĪ) norāde trim produktiem, aizsargāta ģeogrāfiskās izcelsmes norāde (AĢIN) diviem produktiem, aizsargāts cilmes vietas nosaukums (ACVN) vienam produktam²⁹. Tas liecina, ka pastāv potenciāls izvērst nišas tirgus un produktus, izmantojot vairāk ĢIN, un attīstīt kvalitātes norādes nozarēs, kas atpaliek, t. i., kviešu, miežu, eļļas sēkļu augu un dārzeņu nozarē.

Atšķirībā no primārā sektora, kam raksturīga ārkārtīgi sadrumstalota lauku saimniecību struktūra un relatīvi zems organizācijas līmenis, pārtikas pārstrādes nozarē un mazumtirdzniecības sektorā koncentrācijas līmenis ir augsts. Latvijas pārtikas tirdzniecības nozarē galvenie dalībnieki ir starptautisku uzņēmumu vietējās pārstāvniecības. 2018. gadā divi mazumtirdzniecības uzņēmumi — SIA "Rimi Latvija" un SIA "Maxima Latvija" — veidoja vairāk nekā pusi (62 %) no kopējā pārtikas tirgus apgrozījuma³⁰. Vietējie mazumtirgotāji ir apvienojušies komerciālos kooperatīvos, lai saglabātu savu konkurētspēju³¹.

Lai arī Latvijas lauksaimniecības pārtikas tirgū vēl arvien dominē garas piegādes ķēdes, vietējās pārtikas sistēmas un īso pārtikas piegādes ķēžu izveide, pateicoties dažādu veidu tiešajai pārdošanai, 2018. gadā paātrinājās.

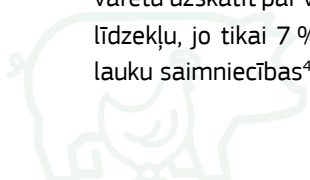
Latvija jau aizsargā lauksaimnieku stāvokli pārtikas piegādes ķēdē, izmantojot savu negodīgas tirdzniecības prakses (NTP) regulējumu³² un inovatīvas politikas virzītās iniciatīvas, piemēram, zaļo publisko iepirkumu (bez ĢMO, kvalitatīvi produkti, bioloģiskā vai integrētā lauksaimniecība, videi draudzīga piegāde utt.).

Avots: Primāro ražotāju pievienotā vērtība pārtikas piegādes ķēdē, miljonus EUR³³.

2.4 Sekmēt klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām, kā arī attīstīt ilgtspējīgu enerģētiku

2018. gadā lauksaimniecības radītās siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas Latvijā veidoja 2,6 miljonus tonnu CO₂ ekvivalenta, kas ir 22,3 % no kopējām SEG emisijām Latvijā³⁴ un vairāk nekā vidēji ES 27 (10,48 %). Taču tādā aspektā kā lauksaimniecības SEG emisijas uz izmantoto lauksaimniecības zemes platību Latvijā ir piektais zemākais rādītājs no visām ES dalībvalstīm, proti, 1,3 t CO₂ ekvivalenta, kas ir puse no ES vidējā rādītāja — 2,6 t CO₂ ekvivalenta (2018)³⁵. Kopā lauksaimniecības SEG emisijas Latvijā veido 0,66 % no ES lauksaimniecības emisijām³⁶. Emisijas no lauksaimniecības augsnēm veido vislielāko emisiju daļu (59,26 %), tām seko emisijas no lauksaimniecības dzīvnieku (galvenokārt piena un gaļas liellopu) zarnu fermentācijas procesiem (33 %) un emisijas no kūtsmēslu apsaimniekošanas (6 %), bet kaļķošana un karbamīda izmantošana kopā rada 1,7 % no kopējām lauksaimniecības emisijām³⁷. 1990.–2018. gadā lauksaimnieciskās ražošanas apjoms samazinājās, attiecīgi arī lauksaimniecības kopējās SEG emisijas samazinājās par 53 %³⁸. Taču pēdējo gadu tendence liecina, ka kopš 2000. gada, nozarei attīstoties, SEG emisiju apjoms pakāpeniski un stabili palielinās (2005.–2018. gada periodā emisijas palielinājās par 12,22 %, bet 2013.–2018. gada periodā par 2,12 %)³⁹. To var daļēji saistīt ar augsnes kaļķošanas materiālu un slāpekļa mēslojuma (karbamīda) plašāku izmantošanu, kuras mērķis ir mazināt Latvijas augšņu izteikto skābumu (pH). Citi faktori ir lielāks gaļas liellopu un mājputnu skaits un lielāks piena liellopu ražīgums⁴⁰. Tomēr 2018. gadā lauksaimniecības radītās emisijas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu nedaudz samazinājās (–3 %)⁴¹. Stratēģijas “No lauka līdz galdam” kontekstā Latviju varētu uzskatīt par vienu no tām ES valstīm, kurās lauksaimniecības praksē izmanto vismazāk mēslošanas līdzekļu, jo tikai 7 % no izmantotās lauksaimniecības zemes platības apsaimnieko augstas intensitātes lauksaimniecības⁴².

Saskaņā ar Latvijas Nacionālo enerģētikas un klimata plānu (NEKP)⁴³ sagaidāms, ka laikā no 2020. līdz 2030. gadam kopējās SEG emisijas lauksaimniecības sektoros, jo īpaši emisijas no lauksaimniecības dzīvnieku zarnu fermentācijas procesiem un lauksaimniecības augsnēm, turpinās palielināties. Lai risinātu šo problēmu, NEKP ir paredzēti pasākumi, ar ko veicina mēslošanas līdzekļu efektīvu izmantošanu, tādi kā precīza minerālmēsli lietošana, mēslošanas plānošana, šķidrmēsli tieša ievadīšana augsnē; augsnes auglības uzlabošanas pasākumi, tādi kā meliorācijas sistēmu kopšana, slāpekli piesaistošu kultūraugu iekļaušana augsekā, zāles pasēja, zaļā papuve; dzīvnieku ēdināšanas uzlabošanas pasākumi, tādi kā barības kvalitātes uzlabošana, barības devu plānošana; kūtsmēsli apsaimniekošanas sistēmu uzlabošanas pasākumi, tādi kā biogāzes ražošanas un bioloģiskās piensaimniecības veicināšana, kā arī mežaudžu CO₂ piesaistes uzlabošana kā galvenais lauksaimniecības un mežsaimniecības radīto SEG emisiju samazināšanas līdzeklis.

Zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības (ZIZIMM) nozarēs SEG neto emisijas 2018. gadā bija 1,4 milj. t CO₂ ekvivalenta; salīdzinājumam — 1990. gadā tika sekvestrēti 10,2 milj. t CO₂ ekvivalenta⁴⁴. Tā pamatā galvenokārt ir tādi faktori kā mežizstrādes apjoma pieaugums, mežu novecošanās, meža zemes pārveide par apdzīvotām vietām un dabiski apmežojušās zemes pārveide par aramzemi⁴⁵. Vislielākā ilggadīgo zālāju pārveidošana konstatēta mazās un vidējās lauku saimniecībās, un tas izskaidrojams ar to, ka jo īpaši lopkopības saimniecības pārtrauc darbību vai tiek pārstrukturētas, lai darbotos ienesīgākos lauksaimniecības sektoros⁴⁶.

Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata plāns (NEKP) paredz investīcijas meža ekosistēmu uzlabošanā; meža ieaudzēšanu un mežaudžu kvalitātes uzlabošanu dabiski apmežojušās platībās; dabas katastrofās iznīcināto mežaudžu atjaunošanu un meliorācijas sistēmu atjaunošanu kā galvenos līdzekļus, kā uzlabot mežu produktivitāti un tādā veidā palielināt to spēju piesaistīt emisijas.

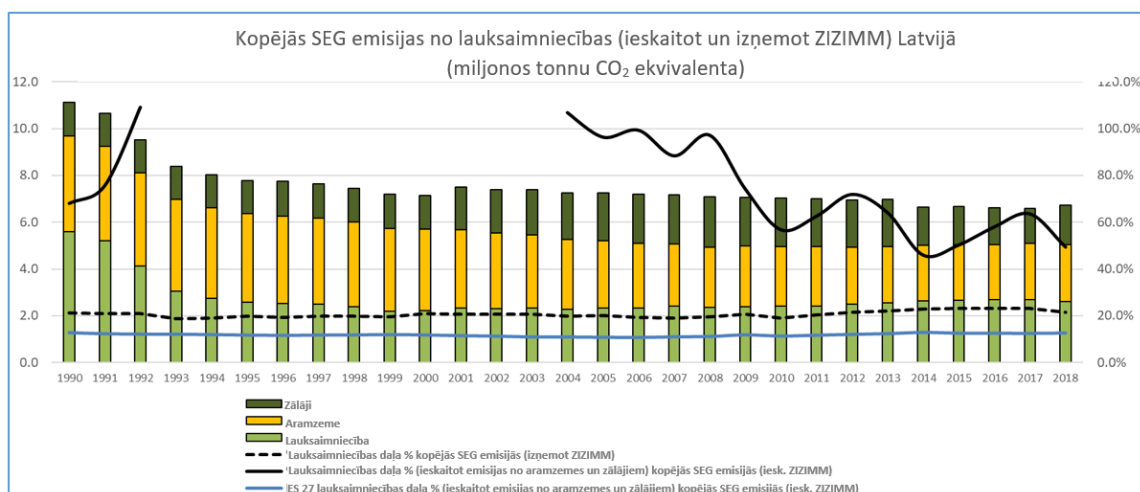
Saskaņā ar NEKP meža ieaudzēšana ir viens no iedarbīgākajiem CO₂ sekvestrēšanas palielināšanas pasākumiem. Neproduktīvu audžu ar zemu oglekļa piesaistes spēju nomaiņa, kurā izmanto augstvērtīgu meža stādāmo materiālu, un atbilstošas jaunaudžu kopšanas nodrošināšana dod iespēju palielināt audžu produktivitāti un oglekļa sekvestrēšanu par 20 %⁴⁷.

Latvijā SEG emisijas no kūdras ieguves veido aptuveni 14,5 % no kopējām SEG emisijām⁴⁸. Purvi aizņem 645 100 ha jeb 10 % Latvijas teritorijas. Kūdras ieguve notiek 4 % no kopējās purvu platības. Latvija ir pirmā no Baltijas valstīm, kurā ir izstrādāti nacionālie siltumnīcefekta gāzu emisiju faktori kūdrāju apsaimniekošanai⁴⁹. Nodrošinot ilgtspējīgu kūdras ieguvei un atjaunojot kūdrājus, Latvija var veicināt SEG emisiju samazināšanu⁵⁰. Projekta "LIFE Restore" mērķis ir samazināt CO₂ emisijas, atjaunojot degradētus kūdrājus un oglekļa piesaistītāju funkciju, kā arī sniegt lēmumu pieņēmējiem un zemes lietotājiem domātus paraugprakses norādījumus par kūdrāju atjaunošanu. Projektā "LIFE Restore", piemēram, ir doti scenāriji degradētu kūdrāju rekultivācijai, kas SEG emisiju samazināšanā dotu vislielāko labumu⁵¹.

2014.–2020. gada Lauku attīstības programmā 75,5 milj. EUR (jeb 4,75 % izdevumu) paredzēti, lai veicinātu resursefektivitāti un atbalstītu pāreju uz izturētspējīgu mazoglekļa ekonomiku, un tas ir nedaudz mazāk par ES vidējo rādītāju (6,6 %). Līdz 2019. gadam apsaimniekošanas līgumi, kas veicina oglekļa sekvestrēšanu vai saglabāšanu, bija noslēgti par 1,11 % lauksaimniecības un meža zemes (mērķrādītājs 0,7 %), bet lauksaimniecības dzīvnieku pārvaldībā veiktās investīcijas ar mērķi samazināt SEG emisijas un amonjaka emisijas attiecās uz 2,8 % jeb 12 115,7 lauksaimniecības dzīvnieku vienību (LDV) (mērķrādītājs 5,27 % jeb 25 000 LDV). Salīdzinoši sliktais 2014.–2020. gada Lauku attīstības programmas sniegums varētu būt skaidrojams ar to, ka cūku un piena liellopu skaits lauku saimniecībās plānošanas periodā būtiski samazinājās. Šajā periodā daudzas lauku saimniecības bija spiestas pāriet uz citu lauksaimniecisko ražošanu gan sakarā ar Āfrikas cūku mēra (ĀCM) uzliesmojumu, gan Krievijas Federācijas Lēmumu Nr. 560 par aizliegumu no Latvijas importēt noteiktus lauksaimniecības produktus (importa embargo rezultātā). Šādos apstākļos lauksaimnieki plānoja veikt pēc iespējas ienesīgākas investīcijas, kas segtu radušās izmaksas, nevis neienesīgas investīcijas, piemēram, kūtsmēsli uzglabāšanas iekārtu būvniecībā⁵².

2018. gadā Latvijas enerģijas galapatēriņš lauksaimniecībā/ mežsaimniecībā bija 93,24 kgoe uz izmantotās lauksaimniecības zemes hektāru, kas ir par 18,54 % vairāk nekā 2013. gadā, savukārt ES vidējais rādītājs pieauga par 7,99 %⁵³. Latvijā lauksaimniecības un mežsaimniecības devums kopējā atjaunīgās enerģijas ražošanā (85,8 %) ir viens no lielākajiem ES (ES 27 vidēji apmēram 41,4 %) ⁵⁴, turklāt tas palielinās. Tajā pašā laikā atjaunīgās enerģijas izmantošana lauksaimniecībā un mežsaimniecībā Latvijā 1995.–2016. gada laikposmā svārstījās ap 10%⁵⁵. Galvenais atjaunīgās enerģijas avots ir malka, kas veido 80,6 % no atjaunīgās enerģijas patēriņa, un to visvairāk patērē mājsaimniecības (36 % no kopējā malkas patēriņa)⁵⁶.

Kā aprakstīts arī 1.1. nodaļā, galvenais klimata pārmaiņu radītais apdraudējums lauksaimniecībā ir arvien ekstrēmāki klimatiskie apstākļi, kas ietekmē kultūraugu ražu un palielina ražas nenovākšanas riskus. Galvenie riski ir kultūraugu un stādījumu izsalšana kailsalā, kultūraugu un dzīvnieku slimību un kaitēkļu izplatīšanās risks, ražas un ražas kvalitātes zuduma risks, ko izraisa lietusgāzes ražas novākšanas laikā, izkalšanas risks, augsnes ātrākas izžūšanas risks un ilgstošu karstuma viļņu risks⁵⁷. Paredzams, ka Latvijas lauksaimniecību īpaši apgrūtinās ilgstoši karstuma periodi, jo ilggadīgie stādījumi netiek apūdeņoti⁵⁸. Mežsaimniecībā būtiskākie ir koku slimību un kaitēkļu izplatīšanās risks, vētru risks un ziemas sasaluma trūkums.

Avots: Eiropas Vides aģentūra. Kā norādīts Eurostat [env air gge].

2.5 Veicināt ilgtspējīgu attīstību un dabas resursu — ūdens, augsnes un gaisa — efektīvu pārvaldīšanu

Kas attiecas uz gaisa kvalitāti, lauksaimniecības radīto amonjaka (NH₃) emisiju līmenis Latvijā 2018. gadā bija 12,86 Gg (1000 tonnu), kas atbilst 83,22 % no kopējām NH₃ emisijām, un no šīm emisijām 69,94 % radīja lopkopība, bet 29,83 % augkopība⁵⁹. Kopš 2008. gada tas ir pirmais gads, kad Latvijā vērojama NH₃ emisiju samazināšanās tendence. Taču NEC direktīvā paredzēto 2020./2030. gada NH₃ emisiju mērķvērtību sasniegšanā Latvija iepaliek. Tātad, lai izpildītu 2020./2030. gada samazināšanas saistības, Latvijai emisijas jāsamazina par 7,2 %⁶⁰. Saskaņā ar nacionālo Gaisa piesārņojuma samazināšanas rīcības plānu (GPSRP)⁶¹ Latvija uzņemas panākt samazinājumus, kas vajadzīgi, lai sasniegtu šo mērķi līdz 2029. gadam, taču Komisijas veiktajā riska novērtējumā secināts, ka Latvijai pastāv augsts neizpildes risks. Gaisa kvalitāti palīdz uzlabot GPSRP minētie amonjaka emisiju samazināšanas papildu pasākumi, kas veicami kūtsmēsļu apsaimniekošanas sistēmās, piemēram, šķidrmēsļu krātuvju noseģšana ar mākslīgiem pārsegumiem, kam ir augstāks amonjaka samazināšanas efekts, plašāka kūtsmēsļu izmantošana biogāzes ražošanā, ierobežoti iestrādes laiki, zemu emisiju šķidrmēsļu izkliešanas paņēmieni, kā arī bioloģiskā lauksaimniecība. Latvijā ir skābas augsnes ar zemu fosfora nodrošinājumu un zemu iekultivēšanas pakāpi, proti, kaļķošana notiek vidēji 25–42 % lauksaimniecības zemes, 35–44 % lauksaimniecības zemes nodrošinājums ar fosforu ir zems vai ļoti zems, bet 34–43 % lauksaimniecībā

izmantotās zemes ir zema iekultivēšanas pakāpe⁶². Turklāt dažiem augsnes kvalitātes rādītājiem ir tendence pasliktināties⁶³. Piemēram, 30 % no aramzemes pa ziemu tiek atstāta bez veģetācijas seguma⁶⁴, un tradicionāli apstrādātās zemes īpatsvars ir ļoti augsts (91 % no apstrādājamās platības)⁶⁵. Tāpēc ļoti svarīga Latvijā ir vidiskā rīcība un klimatrīcība, kuras mērķis ir uzlabot augsnes kvalitāti.

2015. gadā augsnes organiskā oglekļa uzkrājumu apjoms aramzemē bija 208 megatonnas, bet vidējais augsnes organiskā oglekļa saturs bija 36 g/kg, kas ir mazāk nekā vidēji ES 28 (attiecīgi 502 megatonnas un 43,1 g/kg)⁶⁶.

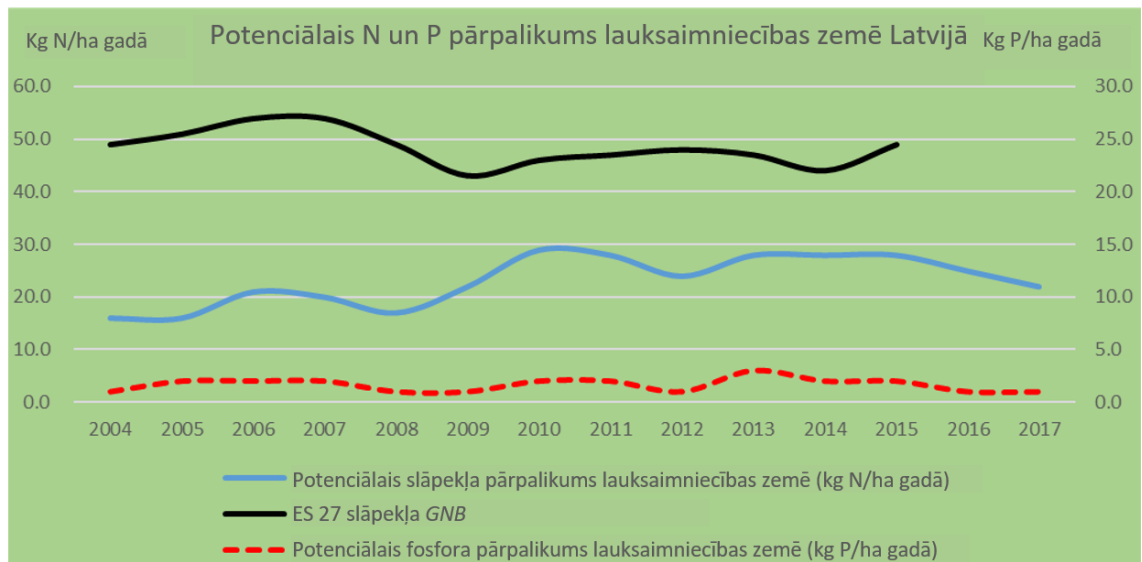
Valsts līmenī Latvijā nav nopietnu ūdens izraisītas augsnes erozijas risku (vidējais augsnes erozijas rādītājs ir 0,3 t ha⁻¹ g⁻¹), jo tikai mazāk par 2 % aramzemes atrodas uz stāviem līdzenumiem un stāvām nogāzēm (nogāze > 6°), kur var rasties intensīva līdzenumu erozija⁶⁷.

Kas attiecas uz ūdens kvalitāti, slāpekļa un fosfora pārpalikums Latvijā laika gaitā pieaug. Taču slāpekļa pārpalikums ir aptuveni puse no ES vidējā rādītāja, un laikā no 2012. līdz 2015. gadam tas bija viens no mazākajiem ES⁶⁸. Konkrētāk, laikā no 2014. līdz 2017. gadam bruto barības vielu bilance lauksaimniecības zemē Latvijā vidēji bija 26 kg/ha slāpekļa un 1,5 kg/ha fosfora; attiecīgi ES rādītāji bija 46,5 kg/ha un 0,5 kg/ha.

Kas attiecas uz ūdeņu stāvokli, Latvija vēl nav sasniegusi laba stāvokļa mērķus visos ūdeņos, un patlaban 78 % virszemes ūdeņu ekoloģiskais stāvoklis ir sliktāks par labu. Pazemes ūdeņu stāvoklis ir labs, proti, 100 % pazemes ūdeņu ir labs kvantitatīvais un labs ķīmiskais stāvoklis⁶⁹. Ar pārējām Baltijas jūras reģiona valstīm kopīga ūdens kvalitātes problēma ir Baltijas jūras eitrofikācija. Eitrofikācijas ziņā ūdeņu stāvoklis ir sliktāks par labu vismaz 97 % reģiona, un tas aptver visu jūras atklāto daļu un 86 % piekrastes ūdeņu. Latvijas ūdeņu stāvoklis eitrofikācijas aspektā ir sliktāks par labu visā Baltijas jūras teritorijā (100 %)⁷⁰.

Ar ūdens daudzumu saistīti riski Latvijā ir zemi. Latvijas Otrajā upes baseina apsaimniekošanas plānā ziņots, ka ūdens ieguves spiediens Latvijai nav aktuāls⁷¹. 2016. gadā apūdeņoti bija tikai 0,03 % no kopējās lauksaimniecības platības (nav datu par ūdensteču, aku un dīķu ūdens izmantošanu, kas ir ļoti bieža parādība)⁷², un ūdens ekspluatācijas indekss plus (*WEI+*) upju baseinu apgabalos Latvijā ir aptuveni 0,8, kas ir ļoti zems (1990.–2015. gada dati).

Saskaņā ar 2014.–2020. gada Lauku attīstības programmas gada īstenošanas ziņojumu par 2019. gadu gan attiecībā uz mērķi T10 "Procentuālais daudzums lauksaimniecības zemes, kurā piemēro uz ūdenssaimniecības uzlabošanu orientētus pārvaldības līgumus", gan mērķi T12 "Procentuālais daudzums lauksaimniecības zemes, kurā piemēro uz augsnes apsaimniekošanas uzlabošanu un/vai augsnes erozijas novēršanu orientētus pārvaldības līgumus" norādītās mērķvērtības bija 20,2 % (plānotā vērtība 16,59 %). Tas bija panākts, katrā mērķa virzienā sniedzot atbalstu attiecībā uz 363 410 ha lauksaimniecības zemes, un tāpat plānotais mērķrādītājs bija pārsniegts⁷³.

Avots: Eurostat [aei_pr_gnb]

2.6 Veicināt bioloģiskās daudzveidības aizsargāšanu, uzlabot ekosistēmu pakalpojumus un saglabāt biotopus un ainavas

Kopējā situācija Latvijā liecina par biodaudzveidības zuduma riskiem.

Lauku putnu populācija ir nedaudz palielinājusies no 123,31 2010. gadā līdz 125,58 2015. gadā (kas pārsniedz ES 2013. gada vidējo rādītāju 84,4), lai arī šajā periodā notikušas zināmas svārstības⁷⁴. Taču nākamajos gados tendence bijusi diezgan nelabvēlīga (2016. gadā 93,15 un 2017. gadā 90,92). Monitoringa dati liecina, ka ilgtermiņā populācija sarūk⁷⁵.

Tas liecina arī par to, ka pašreizējās lauksaimniecības prakses ietekmē dažādas putnu sugas, kas saistītas ar atklātu ainavu. Piemēram, pēdējo trīspadsmit gadu laikā (2006–2018) griezes populācija ir nedaudz sarukusi, jo īpaši pēdējo sešu gadu laikā. Griežu skaita samazinājums daļēji izskaidrojams ar lauksaimniecības intensifikāciju un ilggadīgo zālāju pārveidošanu par aramzemi⁷⁶.

Vispārējais meža putnu indekss ilgtermiņā ir stabils, taču īstermiņa tendences ir neskaidras. Veca meža indikatorsugu populācijas (piemēram, *Ciconia nigra*) un uz zemes ligzdojošu putnu (*Bonasa bonasia*) populācijas uzrāda negatīvas tendences. Mežos prioritārās putnu sugas, par kuru saglabāšanu jāgādā steidzami, ir *Clanga pomarina*, *Ciconia nigra* un *Tetrao urogallus*⁷⁷.

Saskaņā ar Latvijas nesen iesniegto ziņojumu par Dzīvotņu direktīvas aptverto dzīvotņu un sugu saglabāšanās stāvokli 2013.–2018. gadā⁷⁸ to dzīvotņu īpatsvars, kuru saglabāšanās stāvoklis ir labs, 2018. gadā bija tikai 10 %, un salīdzinājumā ar iepriekšējo pārskata periodu (2007–2012) tas ir samazinājies. Saskaņā ar minēto ziņojumu 5 no 12 ES nozīmes meža dzīvotnēm saglabāšanās stāvoklis ir nelabvēlīgs–slikts, bet pārējām nelabvēlīgs–nepietiekams. Ziņots, ka visu 12 zālāju dzīvotņu saglabāšanās stāvoklis šobrīd ir nelabvēlīgs: 10 dzīvotņu tipu saglabāšanās stāvoklis ir novērtēts kā nelabvēlīgs–slikts, viena tipa stāvoklis kā nelabvēlīgs–nepietiekams, un vēl viena tipa stāvoklis kā nezināms⁷⁹.

Saskaņā ar prioritārās rīcības plānu (PRP) visu pastāvīgo daļēji dabisko zālāju saglabāšanās stāvoklis ir nelabvēlīgs. Kas attiecas uz aramzemi, zaļās infrastruktūras elementu skaits ir nepietiekams intensīvākas lauksaimniecības apgabalos, kur aramzeme aizņem lielas platības. Virsāji un krūmāji pēdējo gadu laikā ir zaudējuši 5 % savas platības. Visu dzīvotņu tipu saglabāšanās stāvoklis ir nelabvēlīgs–neatbilstošs, izņemot *Juniperus communis* audzes virsajos vai kaļķainos zālajos, – to saglabāšanās stāvoklis ir novērtēts kā nelabvēlīgs–slikts⁸⁰. Tajā pašā laikā Latvijā ir vislielākais papuves platību īpatsvars attiecībā pret visu lauksaimniecības platību. Taču ainavu elementu īpatsvars lauksaimniecības zemē ir nepietiekams, un arī tas veicina biodaudzveidības samazināšanos.

Apputeksnētāju sugu indekss Latvijā aprēķināts netiek, tāpēc informācijas par lauksaimniecības ietekmi uz apputeksnētājiem nav⁸¹. Taču ir sagatavots detalizēts ziņojums par atbalstu savvaļas apputeksnētāju populācijām⁸².

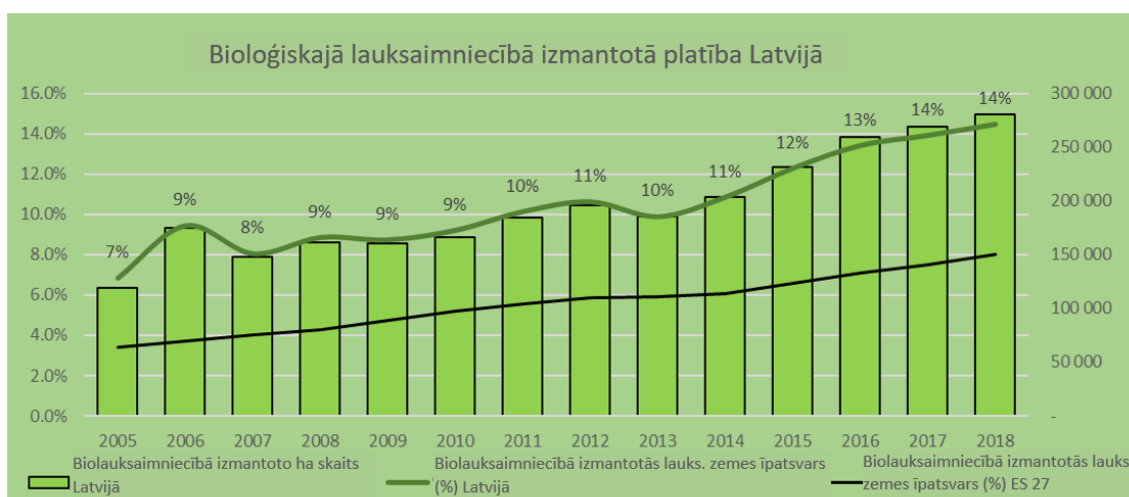
Natura 2000 platības aizņem 12 % jeb 787 729 ha no visas zemes platības Latvijā. *Natura 2000* tīklā ietilpst 6,7 % lauksaimniecības zemes (salīdzinājumā ar 11 % ES) un 12,7 % meža zemes (salīdzinājumā ar 30 % ES)⁸³.

2014.–2020. gada Lauku attīstības programmā ir paredzēta kompensācija meža īpašniekiem *Natura 2000* teritorijās. 2014.–2020. gada Lauku attīstības programmā noteiktais mērķrādītājs, kas jāsasniedz līdz perioda beigām, ir 46 000 ha. Platība, par kuru iesniegti pieteikumi uz atbalstu, gadu no gada pakāpeniski aug, un 2019. gadā 3017 pieteikuma iesniedzēji saņēma atbalstu par meža platību 45 859 ha apmērā, kas ir par 3,3 % vairāk nekā 2018. gadā (44 402 ha). Tātad biodaudzveidību veicinoši apsaimniekošanas līgumi ir noslēgti attiecībā uz 1,28 % meža / citas kokaugiem klātas platības (mērķrādītājs 1,33 %)⁸⁴.

2014.–2020. gada Lauku attīstības programmā ir paredzēts sniegt atbalstu 47 000 ha bioloģiski vērtīgu zālāju vai ES nozīmes zālāju apsaimniekošanai gan *Natura 2000* teritorijās, gan ārpus tām. 2019. gada sezonā tika iesniegti 5316 atbalsta pieteikumi par 39 624 ha. 2019. gadā atbalstam deklarētā platība bija par 8,9 % lielāka nekā 2018. gadā apmaksātā platība (36 391 ha). Attiecīgā apakšpasākuma īstenošana turpinās, un ir plānots sasniegt 2014.–2020. gada Lauku attīstības programmā noteiktos mērķrādītājus⁸⁵.

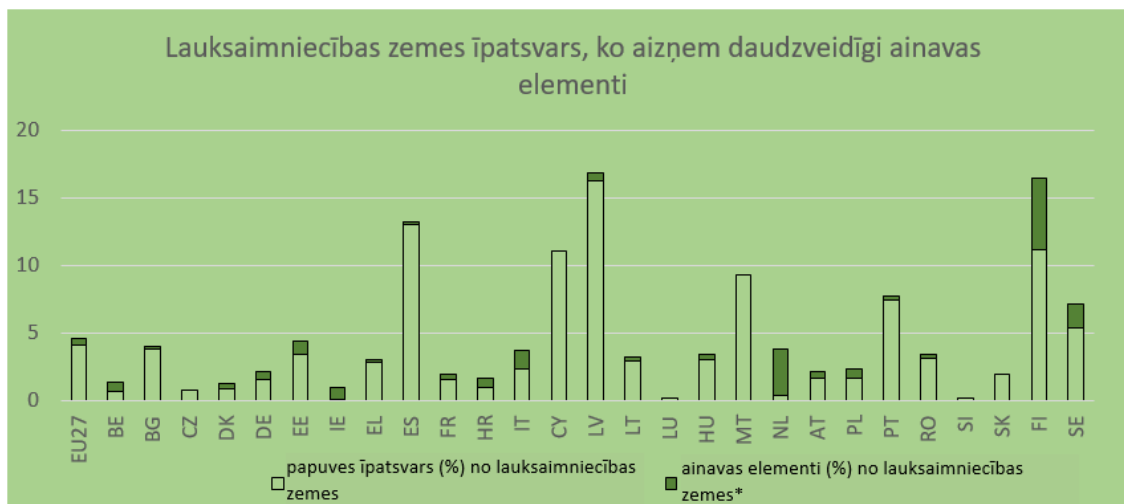
Meži klāj 54,9 %⁸⁶ valsts teritorijas, un tas ir ceturtais augstākais rādītājs ES. Teju divas trešdaļas meža platības aizņem skujkoku meži. Visizplatītākie ir priežu meži. Saimnieciskās darbības rezultātā meža koku sugu struktūra ir mainījusies: daudzviet dominē bērzi, privātajos mežos ir pieaudzis baltalkšņu un apšu īpatsvars, ir saglabājušās nelielas vecu ozolu un ošu audzes. Ir ļoti maz vietu, kur mežu nav ietekmējušas cilvēka darbības. Koksnes ieguvei ir pieejami 93 % meža teritorijas jeb 3,2 milj. ha meža, t. sk. 1,4 milj. ha valsts meža un 1,7 milj. ha citu īpašnieku meža⁸⁷.

Latvijā bioloģiskajā lauksaimniecībā izmantotā platība ir salīdzinoši liela, turklāt tai ir tendence palielināties. 2018. gadā bioloģiskās lauksaimniecības daļa no kopējās izmantotās lauksaimniecības zemes platības bija 14,5 %, bet ES 27 šī daļa bija 8 %⁸⁸. 2019. gadā saskaņā ar 2014.–2020. gada Lauku attīstības programmas pasākumu "*Bioloģiskā lauksaimniecība*" atbalstu saņēma 261 766 ha (mērķrādītājs 205 000 ha) lauksaimniecības zemes. Tendence 2019. gadā bija pozitīva: to hektāru skaits, kas sertificēti kā bioloģiskās lauksaimniecības platība, salīdzinājumā ar 2018. gadu bija pieaudzis par 2,3 %⁸⁹.

Avots: Eurostat [org_cropar_h1 and org_cropar].

Avots: Lauksaimniecības un lauku attīstības ĢD, pamatojoties uz *Eurostat*, un *JRC*, pamatojoties uz *LUCAS* apsekojumu.

* Ņemti vērā lineārie elementi: zāles joslas, krūmu joslas, atsevišķi koki, krūmi, koku rindas, dzīvzogi un grāvji. Metodisko nepilnību dēļ šī aplēse jāuzlūko piesardzīgi.

2.7 Piesaistīt gados jaunus lauksaimniekus un veicināt uzņēmējdarbības attīstību lauku apvidos

Latvijā gados jaunu (jaunāku par 35 gadiem) lauksaimnieku īpatsvars kopējā lauku saimniecību vadītāju skaitā ir mazāks (2016. gadā 4,8 %) par ES vidējo rādītāju (5,1 %). Lauku saimniecību vadītāju vidū 38,3 % lauksaimnieku ir vecumā no 35 līdz 54 gadiem, bet 56,9 % ir vecāki par 55 gadiem⁹⁰. Laikā no 2007. līdz 2016. gadam gados jauno lauksaimnieku skaits samazinājās teju par 60 %, proti, no 7630 līdz 3360 lauku saimniecību, bet kopējais lauku saimniecību skaits tajā pašā periodā saruka mazākā apmērā — no 107 750 līdz aptuveni 70 000 lauku saimniecību (par aptuveni 35 %)⁹¹. Neraugoties uz to, no 2013. līdz 2016. gadam tendence stabilizējās un gados jauno lauksaimnieku īpatsvars lauksaimnieku kopskaitā saglabājās aptuveni 5 % apmērā. 33 % no šiem gados jaunajiem lauku saimniecību vadītājiem bija sievietes, kas ir otrais lielākais īpatsvars ES un ir krietni virs ES rādītāja, proti, vidēji ES sievietes vada 30,4 % lauku saimniecību⁹².

Latvijā to lauku saimniecību vadītāju īpatsvars, kam ir vismaz lauksaimnieciskā pamata izglītība, vecuma grupā līdz 35 gadiem (neieskaitot) (38 %) ir mazāks nekā visu lauku saimniecību vadītāju kopumā (46 %). Tas liecina par vajadzību nodrošināt augstāku izglītības un zināšanu līmeni lauku saimniecību vadītājiem, jo īpaši gados jaunajiem lauksaimniekiem, jo pārāk zems līmenis var kavēt inovāciju un moderno tehnoloģiju ieviešanu nozarē. Nacionālie instrumenti, kuru mērķis ir uzlabot lauksaimnieku kopienas izglītību un prasmes, patlaban netiek izmantoti pietiekami⁹³.

Gados jaunie lauksaimnieki saimnieko vidēji lielās lauku saimniecībās, bet sasniedz lielāku standarta izlaidi uz vienu lauku saimniecību (kas aug straujāk nekā citās lauksaimnieku vecuma grupās) un gūst vidēji lielākus faktoriēnākus⁹⁴. Taču viņu ienākumus var ietekmēt pieaugošā konkurence par zemi un augstāka aramzemes nomas maksa, kas 2011.–2016. gada periodā divkāršojās⁹⁵.

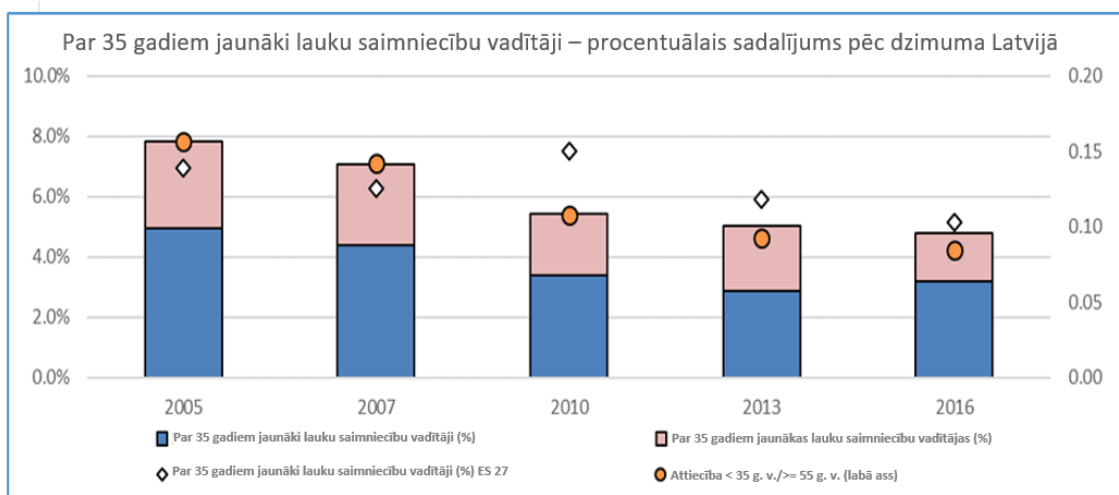
Latvijas lauksaimniecības nozarē raksturīgs finansējuma trūkums. Īpaši aktuāli tas ir gados jauniem lauksaimniekiem un nozares jaunpienācējiem, kas saskaras ar finansējuma iegūšanas problēmām kredītvēstures trūkuma dēļ. Šo finansējuma deficītu varētu palīdzēt novērst finanšu instruments, kas nodrošinātu finanšu iestādēm pieņemamu riska segumu, piemēram, garantijas vai aizdevuma riska dalīšanas fonda veidā⁹⁶.

Piekluve zemei ir vēl viens nozīmīgs šķērslis paaudžu nomaīnai, un tā ir viena no lielākajām gados jaunu lauksaimnieku un nozares jaunpieņacēju problēmām. Gados jaunie lauksaimnieki un nozares jaunpieņacēji ir vairāk gatavi dažādot savu darbību, piemēram, nodarboties ar jauktu lauksaimniecību un pārstrādāt pārtiku savā saimniecībā. Lai risinātu finansējuma problēmu, pastāv iespēja saņemt aizdevumu no valstij piederošās "Attīstības finanšu institūcijas Altum".

To lauksaimnieku īpatsvars, kas saņem maksājumu gados jaunie lauksaimniekiem (MGJL), kura mērķis ir papildināt to gados jauno lauksaimnieku ienākumus, kas uzsāk lauksaimniecisko darbību, no 2015. līdz 2018. gadam pakāpeniski pieauga, un nu tas ir pietuvojies ES vidējam rādītājam (7,5 %). 2018. gadā Latvija no maksimāli atļautajiem 2 % tiešo maksājumu finansējuma MGJL vajadzībām izmantoja aptuveni 1,8 %, kas ir krietni vairāk par ES vidējo rādītāju (1,32 %)97. Kopējais 2014.–2020. gada Lauku attīstības programmas finansējums gados jauno lauksaimnieku darbības uzsākšanai bija 15,8 milj. EUR. Līdz 2019. gada beigām bija apstiprināti 363 pieteikumi uz atbalstu (mērķrādītājs ir 395 gados jaunie lauksaimnieki jeb 0,47 %). Atbalsts gados jaunie lauksaimniekiem ir pieejams arī dažādos lauku attīstības pasākumos, tādus kā "Ieguldījumi materiālajos aktīvos" un "Zināšanu pārnese". Pēdējais minētais uzskatāms par ļoti svarīgu elementu, kas veicina izglītības līmeņa paaugstināšanos.

Kas attiecas uz darījumdarbības attīstību Latvijā, saimnieciskās darbības līmenis lauku apvidos ir ļoti zems: 11 693 PSL/iedzīvotāji (ES vidēji 2 720 067 PSL/iedzīvotāji)98.

Uzņēmumu koncentrācija lielajās pilsētās vai novadu centros ir ļoti izteikta. Kopumā vairāk nekā puse no saimnieciskiski aktīvajiem uzņēmumiem šajā tirgus sektorā atrodas Rīgā un Pierīgā99. Lauksaimniecībā iesaistītā iedzīvotāju daļa sarūk, un lauku apvidos ir svarīgi attīstīt uzņēmējdarbību, kas nav saistīta ar lauksaimniecisko ražošanu, lai saglabātu iedzīvotāju skaitu un saimniecisko darbību. To var paveikt, piesaistot jaunus iedzīvotājus un nodrošinot vajadzīgos stimulus. Šajā sakarā ir ļoti svarīgi attīstīt ne vien mazos uzņēmumus, bet arī vidējus uzņēmumus, kam piemīt izaugsmes potenciāls un kas var arī nodrošināt darbvietas darba meklētājiem, kuri nevēlas veidot savu uzņēmumu. Uzņēmējdarbības attīstību var veicināt arī infrastruktūras attīstība, tai skaitā transporta un komunikācijas loģistikas attīstīšana un pamatpakalpojumu pieejamības nodrošināšana

Avots: Eurostat [[ef m farmang](#)].

2.8 Veicināt nodarbinātību, izaugsmi, sociālo iekļautību un vietējo attīstību lauku apvidos, kā arī veicināt bioekonomiku un ilgtspējīgu mežsaimniecību

Aptuveni 40 % Latvijas teritorijas ir klasificēti kā lauku apvidi¹⁰⁰. Tas ir nedaudz mazāk nekā vidēji ES (45 %). Iedzīvotāju skaita ziņā 22 % iedzīvotāju dzīvo lauku apvidos, bet 26 % pārejas tipa reģionos. Latvijas lauku apvidos iedzīvotāju blīvums ir 17 iedzīvotāji uz km², kas ir viens no mazākajiem iedzīvotāju blīvuma rādītājiem šādos apvidos.

Valstī vēl arvien saglabājas būtiskas ekonomiskās un sociālās atšķirības tādā aspektā kā IKP uz vienu iedzīvotāju, galvenokārt starp galvaspilsētas reģionu un pārējo valsti (vislielākās ES). Piekļuve veselības un sociālajiem pakalpojumiem, kas ir priekšnosacījums iedzīvotāju noturēšanai šajos apvidos, kopumā lauku apvidos ir mazāka. Šīs problēmas varētu risināt, izmantojot dažādus ES fondus.

Galvaspilsētas Rīgas reģionā IKP uz vienu iedzīvotāju ir lielāks nekā vidēji ES un ir pieaudzis no 60 % 2000. gadā līdz 106 % 2016. gadā, savukārt pieaugums pārējos reģionos ir bijis daudz pieticīgāks. Reģionos vērojama arī straujāka iedzīvotāju skaita samazināšanās: kamēr iedzīvotāju skaits Rīgā un tās piepilsētās ir palielinājies, iedzīvotāju skaits vienā no Latvijas nabadzīgākajiem reģioniem – Latgalē – kopš 2001. gada ir samazinājies par 29 %. Kopumā iedzīvotāju skaits lauku apvidos 2015.–2019. gadā ir samazinājies par 5,6 %¹⁰¹. Pastāvīgā depopulācijas tendence būtiski ietekmē ilgtspēju ilgtermiņā un iedzīvotājiem pieejamo sabiedrisko pakalpojumu kvalitāti lauku un mazapdzīvotos apvidos. Tas izraisa arī lielas darba samaksas atšķirības starp galvaspilsētas reģionu un pārējiem valsts reģioniem – aptuveni 1,6 reizes¹⁰².

Nodarbinātības līmenis (66 %) Latvijas lauku apvidos ir zemāks nekā pilsētu (72 %) un valsts vidējais (70 %) nodarbinātības līmenis¹⁰³. Turpretim bezdarba līmenis Latvijas lauku apvidos (10 %) ir augstāks nekā pilsētās (8 %) un pārsniedz valsts vidējo rādītāju (9 %) ¹⁰⁴. Sieviešu nodarbinātības līmenis ir augsts, lai arī vēl arvien saglabājas darbaspēka nelīdzsvarotība. 2018. gadā Latvijā bija viena no mazākajām dzimumu nodarbinātības atšķirībām: 4,2 % salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 11,6 %. Darba samaksas atšķirības starp dzimumiem ir tuvu ES vidējam rādītājam (15,7 % salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 2017. gadā 16 %). Darba samaksas nevienlīdzības novēršana un lauksaimniecībā nodarbināto aizsardzība ir jautājumi, kam jāpievērš uzmanība.

2017. gadā 5,1 % nodarbināto strādāja tūrisma nozarē (ES vidējais rādītājs 4,8 %), un šis rādītājs ir samazinājies salīdzinājumā ar 2011. gadu, kad tūrisma nozarē Latvijā bija nodarbināti 6,8 % no strādājošo skaita¹⁰⁵. Gultasvietu skaits laikā no 2012. līdz 2014. gadam palielinājās, bet lauku apvidos gultasvietu īpatsvars bija nedaudz mazāks¹⁰⁶.

2019. gadā Latvijas lauku apvidos nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu īpatsvars bija 27,3 %¹⁰⁷. Iedzīvotāju rīcībā esošie ienākumi uz māsaimniecības locekli lauku teritorijās 2015. gadā bija par 22 % mazāki nekā pilsētās. Nabadzības līmenis lauku apvidos Latvijā laikā no 2005. līdz 2017. gadam samazinājās un pietuvojās ES vidējam rādītājam. Ar 60,8 punktiem no 100 Latvija ierindojas 17. vietā ES dzimumu līdztiesības indeksā, un šis rādītājs ir zemāks nekā vidēji ES¹⁰⁸.

Vietējā attīstībā liela nozīme ir vietējām rīcības grupām (VRG). 2014.–2020. gada Lauku attīstības programmā 79 milj. EUR jeb 5 % no kopbudžeta tika novirzīts LEADER projektiem. Patlaban pastāv 35 VRG, kuru darbības joma aptver visu teritoriju un lauku iedzīvotājus. ELFLA līdzfinansēto šo grupu projektu mērķis galvenokārt ir uzlabot lauku tūrisma, kultūras mantojuma, atpūtas aktivitāšu iespējas un attīstīt infrastruktūru un pakalpojumus vietējiem iedzīvotājiem¹⁰⁹. Projektu īstenošanas gaitā ir izveidotas arī vairākas jaunas darbvietas (2019. gadā 109,8 darbavietas)¹¹⁰. Turklāt līdz 2019. gadam 73 jaunas darbvietas tika izveidotas, izmantojot lauku attīstības pasākuma "Atbalsts ar lauksaimniecību nesaistītām darbībām" finansējumu.

Mežsaimniecības nozare ir viens no Latvijas tautsaimniecības stūrakmeņiem. Meži klāj 54,9 % Latvijas teritorijas¹¹¹. Mežsaimniecība, kokapstrāde un mēbeļu ražošana 2015. gadā veidoja 5,2 % no IKP, savukārt

to eksporta apjoms bija 2,000 mljrd. EUR jeb 20 % no kopējā eksporta¹¹². Taču laikā no 2005. līdz 2017. gadam tika novērots neliels mežsaimniecības nozarē nodarbināto personu skaita sarukums¹¹³. Mežsaimniecība ir arī īpaši svarīga kā galvenais atjaunīgās enerģijas avots valstī (vairāk nekā 80 %).

Bioekonomikas nozares veido aptuveni 55–60 % no kopējā valsts preču eksporta, un šī nozare ir ārkārtīgi svarīga līdzsvarotas valsts attīstības nodrošināšanā. Absolūtos skaitļos bioekonomikas nozarē eksports 2016. gadā veidoja 4260 milj. EUR un nozares kopējā pozitīvā eksporta un importa bilance bija +1280 milj. EUR¹¹⁴. 2015. gadā bioekonomikas apgrozījums bija 6470 milj. EUR un visbūtiskākās nozares bija koksnes produkti (33 %), pārtika, dzērieni un tabaka (26 %), lauksaimniecība (20 %) un mežsaimniecība (14 %)¹¹⁵. Bioekonomikas nozarē (2015) bija nodarbināti aptuveni 130 000 personu, un vidējais apgrozījums uz vienu nodarbināto personu bija 49 746 EUR (ES 27: 119 000 EUR). Tas nozīmē, ka apgrozījums uz vienu nodarbināto personu kopš 2008. gada ir pieaudzis par 36 %¹¹⁶.

2.9 Uzlabot ES lauksaimniecības spēju reaģēt uz sabiedrības prasībām pārtikas un veselības jomā, tostarp uz prasībām par nekaitīgu, uzturvielām bagātu un ilgtspējīgi ražotu pārtiku, kā arī par dzīvnieku labturību.

2018. gadā produktīvajiem dzīvniekiem paredzēto antimikrobiālo līdzekļu pārdošanas gada apjoms, izteikts kā mg uz populācijas korekcijas vienību (PCU), bija 36,1, un kopš 2011. gada tas saglabājies salīdzinoši nemainīgs. Antimikrobiālo līdzekļu pārdošanas rādītāji bija salīdzinoši zemi un krietni zem ES vidējā rādītāja¹¹⁷.

Kas attiecas uz augu aizsardzības līdzekļiem (AAL), 2018. gadā AAL pārdošanas apjoms Latvijā sasniedza 1587 t, kas ir vairāk nekā 2017. gadā¹¹⁸. Pārdošanas apjoma pieauguma tendence ir saistīta ar lauksaimniecības platību nemitīgo palielināšanos valstī, proti, no 2011. līdz 2018. gadam tās palielinājās vairāk nekā par 6,7 %. Salīdzinājumā ar Franciju, Spāniju, Itāliju un Vāciju pārdoto pesticīdu apjoms Latvijā ir ļoti neliels (0,82 g/ha 2018. gadā)¹¹⁹. Saskaņā ar informāciju, ko apkopojusi Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde (EFSA), 2017. gadā ES dalībvalstu laboratorijās tika analizēti 155¹²⁰ Latvijas izcelsmes pārtikas produktu paraugi. Paraugu analizēs konstatēts viens no viszemākajiem AAL atliekvielu līmeņiem Baltijas jūras reģionā un arī ES mērogā¹²¹. Turklāt tiek izmantots vairāk šķirņu, kas ir ražīgākas, un tas arī palielina AAL izmantojumu¹²². Herbicīdi ir visnozīmīgākā pārdoto AAL kategorija Latvijā (aptuveni 60 % no kopējā pārdošanas apjoma). Otrā lielākā grupa ir augu augšanas regulatori.

Kopš 2006. gada integrētā augu aizsardzība (IAA) ir kļuvusi par vienu no stūrakmeņiem virzībā uz ilgtspējīgu augu aizsardzību (25 IAA kultūrspecifiskās vadlīnijas)¹²³. IAA vispārējie principi un prasības patlaban ir saistoši visiem AAL profesionālajiem lietotājiem. Zināšanas par IAA lauksaimniekiem izplata pa vairākiem kanāliem¹²⁴ — ikgadējos darbsemināros (2019. gadā 25) un demonstrējumu saimniecībās (2019. gadā 56)¹²⁵, pievēršoties tādiem jautājumiem kā augseka, kaitīgo organismu monitorings, lauku mēslošana, pamatvielu un citu alternatīvu augu aizsardzības metožu izmantošana augļu dārzos un dažādas augsnes apstrādes metodes. Novērtējumā parādīts, ka, neraugoties uz Latvijā panākto progresu, vēl arvien ir trūkumi daudzās nacionālo rīcības plānu jomās, kā arī būtiskas nepilnības kontroles sistēmā, kas paredzēta, lai nodrošinātu integrētās augu aizsardzības (IAA) īstenošanu. Konstatētās problēmas ir saistītas ar pesticīdu izmantošanai lietotā aprīkojuma inspicēšanu un IAA kontroļu ierobežoto darbības jomu.

1. saskaņotais riska indikators (1. SRI) tiek aprēķināts, izmantojot tirgū laisto pesticīdu aktīvo vielu daudzumu, kam piemēro svērumu, kurš pamatojas uz aktīvās vielas klasifikāciju¹²⁶. 1. SRI rezultāti liecina, ka ar pesticīdiem saistītie riski ir palielinājušies par 40 % salīdzinājumā ar bāzlīniju, bet ES līmenī tajā pašā periodā konstatēts kritums par 17 %¹²⁷.

Problemātisks jautājums Latvijā ir arī biodrošība, ņemot vērā to, ka Latvija ir viena no valstīm, ko ietekmējis Āfrikas cūku mēris (ĀCM), un lauku saimniecības ar zemu biodrošību un vājiem kontroles

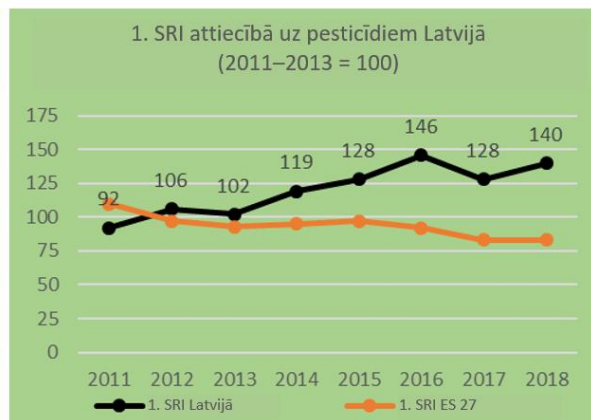
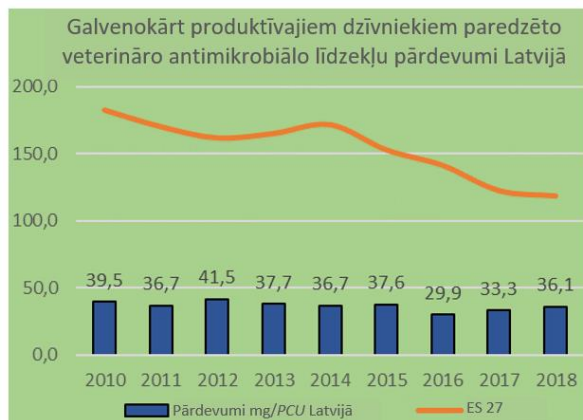
pasākumiem rada lielāku risku, ka dzīvnieki inficēties un slimība izplatīsies. ĀCM uzliesmojumu skaits mājas cūku saimniecībās kopš 2014. gada ir būtiski sarucis, un 97 projekti (72 lauku saimniecības) saskaņā ar 2014.–2020. gada Lauku attīstības programmu ir saņēmuši atbalstu profilaktiskiem pasākumiem par kopējo summu 4,6 milj. EUR.¹²⁸

Dzīvnieku labturībā galvenā problēma Latvijā ir cūku astes amputēšana, kas saskaņā ar ES noteikumiem ir aizliegta. Pēdējo gadu laikā dalībvalstis tika aicinātas izstrādāt rīcības plānus ar mērķi novērst astu nokošanu un atteikties no cūku astu rutīnveida amputēšanas. Latvija 2018. gada janvārī Komisijai nosūtīja rīcības plānu, ko atjaunināja 2018. gada septembrī. Ierosināto paraugpraksi īstenošana un riska novērtējumi, ko veic cūku audzētāji, ļautu samazināt astu nokošanas risku un dotu iespēju aizliegt astu rutīnveida amputēšanu ilgākā termiņā. Varētu monitorēt attīstību to cūku ganāmpulka daļā, kurām astes nav amputētas.

Saskaņā ar olu tirgus datiem Latvijā 82 % olu ražo sprostos, kamēr ES vidējais rādītājs ir aptuveni 50 %. Latvija varētu mudināt lauksaimniekus pāriet uz saudzīgākām sistēmām un atteikties no visliktākajiem sprostu veidiem. Būtu jāparedz pasākumi, ar ko lauksaimniekus motivē pāriet no audzēšanas sprostos uz audzēšanu brīvās turēšanas apstākļos vai kūtī, jo tur vistām ir lielāka iespēja izpaust normālu uzvedību.

Ņemot vērā to, ka dzīvnieki, jo īpaši piena liellopu tēviņi un neatšķīrtie teļi, tālos pārvadājumos ir pakļauti vairākiem dzīvnieku labturības riskiem, Latvijai būtu jāveicina vietēja nobarošana un jānodrošina dzīvnieku labturības standartu ievērošana pārvadāšanas laikā.

Lai veicinātu kvalitatīvu vietējo pārtikas produktu ražošanu, priekšapstrādi, apstrādi un pārstrādi, Latvija ir izveidojusi nacionālo pārtikas kvalitātes shēmu, kas garantē, ka tirgū tiek laisti sertificēti un ar īpašām krāsū norādēm marķēti produkti. Šajā shēmā iesaistās arvien vairāk Latvijas pārtikas ražotāju, un 2018. gadā shēmā piedalījās jau 155 uzņēmumi, no kuriem 31 darbojas primārajā ražošanā¹²⁹. Viens no piemēriem, kā tiek attīstīta šādas kvalitatīvas pārtikas ražošana, ir vietējo rudzu šķirņu audzēšana, kas palīdz apmierināt augošo pieprasījumu pēc tradicionālās rudzu maizes¹³⁰.

Avots: AGRI ĢD pēc *ESVAC, Tenth ESVAC Report* (2020).

Avots: Eurostat [aei_hri].

Latvija cieš no ļoti liela ar uzturu saistītu riska faktoru izraisītu nepārnēsājamo slimību sloga, kas izteikts kā invaliditātes koriģētie dzīves gadi (*DALY*) uz 100 000 iedzīvotāju¹³¹. Tā iemesls cita starpā ir ļoti augsti liekā svara un aptaukošanās rādītāji. Aplēstais sarkanās gaļas patēriņš¹³² ir ļoti liels, turpretī aplēstais augļu un dārzeņu patēriņš ir ļoti mazs. Pāreja uz veselīgu un ilgtspējīgu uzturu saskaņā ar valsts ieteikumiem nāktu par labu veselībai un tajā pašā laikā uzlabotu pārtikas sistēmu vispārējo ietekmi uz vidi¹³³. Tas nozīmētu vairāk uz augu valsts produktiem balstītu uztura režīmu, kurā mazāk patērē sarkano gaļu, bet vairāk — augļus un dārzeņus, pilngraudu produktus, pākšaugus, riekstus un sēklas.

Dati par pārtikas zudumu un izšķērdēšanu pārtikas primārajā ražošanā un pārstrādē vēl nav pieejami. Turklāt Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013.–2020. gadam¹³⁴ nav pievērsta uzmanība pārtikas zudumam un izšķērdēšanai primārās ražošanas līmenī un piegādes ķēdes sākumposmos.

2.10 Horizontālais zināšanu, inovācijas un digitalizācijas mērķis

Latvijas lauksaimniecības zināšanu un inovāciju sistēmas struktūrā ir neizmantots zināšanu radīšanas un izplatīšanas potenciāls¹³⁵. Galvenie dalībnieki Latvijas lauksaimniecības zināšanu un inovāciju sistēmā ir iedalāmi četrās grupās: publiskais sektors, privātais sektors, pētniecības un izglītības sektors un nevalstiskais sektors. Zināšanu pārnesei un informācijas darbībām, konsultāciju pakalpojumiem, lauku saimniecību pārvaldībai, lauku saimniecību atbalsta pakalpojumiem un sadarbības EIP Latvija ir ieplānojuši tērēt 2,8 % no lauku attīstības finansējuma, un tas ir mazāk nekā vidēji ES (3,63 %).

Kas attiecas uz Eiropas inovācijas partnerību (EIP) lauksaimniecībā, pašlaik saskaņā ar 2014.–2020. gada Lauku attīstības programmu tiek īstenoti 30 projekti 12,7 milj. EUR vērtībā.

Latvijā organizācijas, kas sniedz konsultāciju pakalpojumus, tiek finansētas no publiskiem, privātiem un jaukta finansējuma avotiem, un konsultantu skaits ir stabils. Konsultatīvo organizāciju finansējuma būtisku daļu veido arī lauksaimnieku un uzņēmēju maksas¹³⁶. Zināšanu jomā visnozīmīgākā dalībniece un profesionālās izglītības iestāde ir Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU). Privātajā sektorā darbojas konsultāciju pakalpojumu sniedzēji, privāti konsultāciju uzņēmumi, reciklēšanas uzņēmumi. Tas nozīmē, ka ir vajadzīga saskaņota visu šo dalībnieku rīcība, īpaši tādēļ, lai tie tiktu informēti par jaunumiem sabiedrības problēmu risināšanā un neaprobežotos tikai ar tehniskiem padomiem. Būtu jāīsteno visaptverošas iniciatīvas, kas labāk sasaistītu zinātni ar praksi, kā arī vairotu zināšanu apmaiņu un inovāciju.

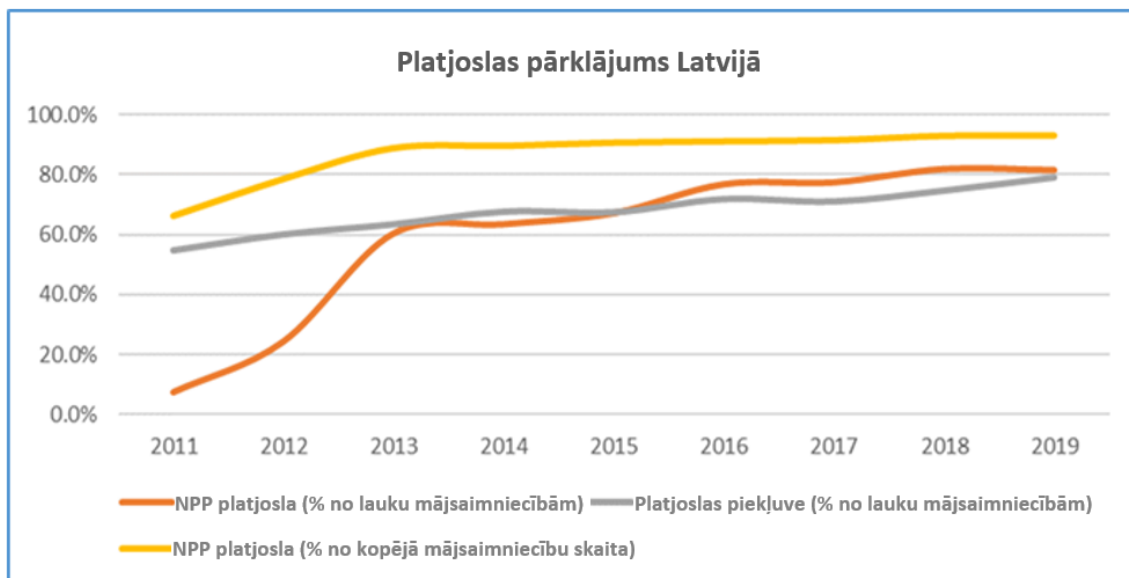
Latvijas Valsts lauku tīkls ir izstrādājis rīcības plānu, kas koncentrējas uz deviņiem stratēģiskajiem mērķiem¹³⁷, sākot ar atbalstu gados jauniem lauku uzņēmējiem un lauku iedzīvotāju spēju veidošanu un beidzot ar pētniecības veicēju, piemēram, universitāšu un programmas "Apvārnis 2020" projektu partneru, sasaistīšanu ar lauksaimniekiem, konsultantiem un lauku uzņēmumiem. Šī pieredze var veidot pamatu nākamajam valsts KLP tīklam, kas varētu pastiprināt šādas darbības un būtiski palīdzēt KLP stratēģiskā plāna īstenošanas kvalitātes uzlabošanā. Labāk iesaistot lauku ieinteresētās personas, veicinot sinerģijas starp KLP un Eiropas pētniecības telpu (EPT), vācot informāciju, piemēram, ar zināšanu platformu starpniecību, KLP tīkls veicinās relevantu pētniecības un inovācijas rezultātu ieviešanu.

2016. gadā kopējais to lauku saimniecību vadītāju īpatsvars, kas bija ieguvuši vismaz lauksaimniecisko pamata izglītību, bija 43,3 % (par 35 gadiem jaunāku vadītāju vidū šis īpatsvars bija 11,5 %), kas atpaliiek no ES vidējā rādītāja (66,8 %)¹³⁸. Taču to lauksaimnieku daļa, kas ieguvuši pilnu lauksaimniecisko izglītību, kura atbilst divu gadu apmācībām, Latvijā ir liela.

Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksā (*DESI*) 2020. gada sarindojumā, kurā ņemtas vērā lauku un pilsētu teritorijas, Latvija ierindojas 18. vietā no 28 ES dalībvalstīm. Latvijā ir panākts vērā ņemams progress lauksaimniecībā izmantoto digitālo sabiedrisko pakalpojumu jomā, piemēram, attiecībā uz elektroniskās pieteikšanās sistēmu (EPS), kas atvieglo saziņu starp dalībniekiem lauksaimniecības nozarē. Šajā sakarā Latvija ierindojas 7. vietā ES.

Latvijai ir ļoti augstas veikspējas tīkla (*VHCN*) pārklājums — 2019. gadā tas aptvēra 88 % mājsaimniecību, salīdzinot ar ES vidējo rādītāju 44 %. *VHCN* pieejamība ir apvienota ar ārkārtīgi attīstītu ātru platjoslas savienojumu pārklājumu (nākamās paaudzes piekļuve (NPP)) (2019. gadā 93 %). Neraugoties uz plašām ES finansētām investīcijām, fiksētās platjoslas pārklājums lauku apvidos vēl arvien ir 80 % līmenī. Privātas investīcijas pēdējās jūdzes savienojumos netiek veiktas, jo trūkst komerciālās dzīvotspējas, un šis ir problemātisks jautājums, ko varētu risināt ar publisko atbalstu. Šajā sakarā ir svarīgi nodrošināt konsekvenci, papildināmību un sinerģijas ar citiem ES fondiem, lai novērstu dubultu finansējumu un uzlabotu investīciju vispārējo efektivitāti.

Latvijas lauku uzņēmējdarbības sektorā nav izmantotas visas digitālo tehnoloģiju piedāvātās iespējas. Digitālo prasību līmenis Latvijā ir zemāks par ES vidējo rādītāju: 43 % iedzīvotāju digitālās prasmes ir pamata līmenī vai par pamata līmeni augstākā līmenī (vidēji ES 56 %); lauku apvidos šis īpatsvars ir mazāks (35 %) un krietni zemāks par attiecīgo ES vidējo (48 %).

Avots: Eiropas Komisija, *DESI* ziņojums.

- ¹ Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts, *Kopējās lauksaimniecības politikas konteksta rādītājs C.26 "Lauksaimnieciskās uzņēmējdarbības ienākums"*. Ienākumi aprēķināti, pamatojoties uz Eurostat [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)] un [[aact_eaa06](#)] datiem, uzņēmējdarbības ienākumiem pieskaitot atpakaļ darbinieku atlīdzību un izdalot tos ar kopējo gada darba vienību skaitu. Piezīme: 2019. gada datu aplēses. Vidējā alga tautsaimniecībā noteikta, pamatojoties uz Eurostat [[nama_10_a10_e](#)] datiem par nostrādāto tūkstoš stundu skaitu (atbilstīgi nodarbināto iekšzemes jēdzienam) un [[nama_10_a10](#)] datiem par pozīciju "Algas".
- ² Eiropas Komisija, "Share of direct payments and total subsidies in agricultural factor income (2014-18 average)". Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-expenditure-graph5_en.pdf. Latvijas gadījumā ESTAT ģenerālkopa tiešo maksājumu saņēmējus atspoguļo labāk nekā FADN. Tāpēc tad, ja dati pieejami, jāizmanto ESTAT. Taču ESTAT ņem vērā visus KLP izdevumus, tai skaitā investīciju atbalstu, bet neņem vērā pārejas posma valsts atbalstu. Tāpēc minētie dati ir vairāk ierobežoti nekā FADN dati, kas ļauj aprēķināt tikai darbības subsīdijas (ieskaitot valsts atbalstu).
- ³ Lauku saimniecību faktoriēnākumi tiek aprēķināti kā lauksaimniecības produkcijas vērtība, no kā atņemtas mainīgās resursu izmaksas (mēslošanas līdzekļi, pesticīdi, barība utt.), nolietojums, kopējie nodokļi (par produktiem un ražošanu) un kam pieskaitītas kopējās subsīdijas (produktiem un ražošanai).
- ⁴ Lauku saimniecību faktoriēnākums uz vienu nodarbināto FADN ir lauku saimniecības neto pievienotā vērtība uz gada darba vienībām (SNPV/GDV).
- ⁵ Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāta aprēķini, pamatojoties uz FADN datiem (līdz 2018. gadam). Skaitļi var nebūt pilnīgi korekti, jo FADN ietver tikai tādas lauku saimniecības, kuru ekonomiskais lielums pārsniedz noteiktu līmeni (Latvijas gadījumā FADN ietver aptuveni 40 % no visām lauku saimniecībām, kuru ekonomiskais lielums ir 4000 EUR vai vairāk).
- ⁶ Lauku saimniecību grāmatvedības datu tīkls, FADN standarta ziņojumi. [YEAR.COUNTRY.SIZ6](#) un pašu aprēķini (līdz 2018. gadam).
- ⁷ Lauku saimniecību grāmatvedības datu tīkls, FADN standarta ziņojumi. [YEAR.COUNTRY.TF14](#) un pašu aprēķini (līdz 2018. gadam).
- ⁸ Lauku saimniecību grāmatvedības datu tīkls, FADN standarta ziņojumi. [YEAR.COUNTRY.ANC3](#) un pašu aprēķini (līdz 2018. gadam).
- ⁹ Latvijas SVID analīzes projekts. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>.
- ¹⁰ Pamatinformācijas analīze pa dalībvalstīm par ienākumiem un tiešo maksājumu mērķiem: Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāta aprēķini, kas balstīti uz FADN (lauku saimniecību grāmatvedības datu tīkls) datiem (2015) un CATS (Grāmatojumu noskaidrošanas izsekošanas sistēma) datiem (līdz 2017. gadam).
- ¹¹ Atjauninājums 80/20, pamatojoties uz 2018. pieprasījumu gadu; piezīme par tiešo maksājumu sadalījumu: Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāta aprēķini, kas balstīti uz FADN (lauku saimniecību grāmatvedības datu tīkls) datiem (līdz 2018. gadam) un CATS (Grāmatojumu noskaidrošanas izsekošanas sistēma) datiem (līdz 2018. gadam).
- ¹² Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāta aprēķini, kas balstīti uz ESTAT datiem (2016). Lauku saimniecības, kuru ekonomiskais lielums ir mazāks par 2000 EUR, Latvijā veido gandrīz pusi no visām lauku saimniecībām, bet aptver tikai aptuveni 11 % izmantotās lauksaimniecības zemes platības.
- ¹³ Lauku saimniecības, kurās saime patērē vairāk nekā 50 % no galaprodukcijas.
- ¹⁴ Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>.
- ¹⁵ [Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts \(Eiropas Komisija\)](#), [ECORYS](#), [Wageningen Economic Research](#), *Study on risk management in EU agriculture*, 2017, 302 lpp. Izgūts no vietnes <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5a935010-af78-11e8-99ee-01aa75ed71a1>.
- ¹⁶ Latvijas Lauku attīstības programmas gada īstenošanas ziņojums par 2019. gadu.
- ¹⁷ Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāta aprēķini, kas balstīti uz ESTAT datiem (2016).
- ¹⁸ *Statistical factsheet LATVIA*. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/agri-statistical-factsheet-lv_en.pdf.
- ¹⁹ Skaitļi var nebūt pilnīgi korekti, jo FADN ietver tikai tādas lauku saimniecības, kuru ekonomiskais lielums pārsniedz noteiktu līmeni (Latvijas gadījumā FADN ietver aptuveni 40 % no visām lauku saimniecībām, kuru ekonomiskais lielums ir 4000 EUR vai vairāk).
- ²⁰ Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāta aprēķini, kas balstīti uz FADN (lauku saimniecību grāmatvedības datu tīkls) datiem.

- ²¹ Agrosursu un ekonomikas institūts, *Lielo saimniecību izpēte*, 2018. gada pētījums, 83 lpp. Izgūts no vietnes https://zemniekusaeima.lv/wp-content/uploads/2018/10/Lielo_saimniecibu_izpete_2018.pdf
- ²² Eiropas Komisija, *Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Latvia*, 2020. gada pētījums, 6 lpp. Izgūts no vietnes https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/2020-07/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Latvia_executive_summary.pdf?utm_source=sendinblue&utm_campaign=Registration_open_for_the_fi-compass_webinar_on_Financial_needs_in_the_agriculture_and_agri-food_sectors_in_the_Baltic_countries_16_September_2020&utm_medium=email.
- ²³ Eiropas Komisija, *Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Latvia*, 2020. gada pētījums, 6 lpp. Izgūts no vietnes https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/2020-07/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Latvia_executive_summary.pdf?utm_source=sendinblue&utm_campaign=Registration_open_for_the_fi-compass_webinar_on_Financial_needs_in_the_agriculture_and_agri-food_sectors_in_the_Baltic_countries_16_September_2020&utm_medium=email.
- ²⁴ Eiropas Komisija, KLP rādītāju datu pārļūks; KLP rezultātu rādītājs RPI_03 "Primāro ražotāju pievienotā vērtība pārtikas piegādes ķēdē". Izgūts no vietnes https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/AddingValue.html?select=EU27_FLAG_1.
- ²⁵ Arcadia International E.E.I.G, Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts (Eiropas Komisija), EY, *Study of the best ways for producer organisations to be formed, carry out their activities and be supported*, 2019. gada pētījums, 171 lpp. Izgūts no vietnes <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2c31a562-eef5-11e9-a32c-01aa75ed71a1>.
- ²⁶ Arcadia International, LEI - Wageningen UR, Dr. Luc Bodiguel un valstu eksperti, *Study on interbranch organisation (IBO) in the EU*, 2016. gada pētījums, 156 lpp. Izgūts no vietnes <http://www.rederural.gov.pt/centro-de-recursos/send/14-organizacao-producao/30-study-on-agricultural-interbranch-organisations-in-the-eu>.
- ²⁷ Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>.
- ²⁸ Eurostat, *Organic crop area by agricultural production methods and crops (from 2012 onwards)*, [ORG_CROPAR], https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/org_cropar/default/table?lang=en.
- ²⁹ Eiropas Komisija, *ES ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrs*. Izgūts no vietnes <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/geographical-indications-register/>.
- ³⁰ Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>.
- ³¹ Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>.
- ³² Eiropas Komisija, *Komisijas dienestu darba dokumenti*, ietekmes novērtējums, *Initiative to improve the food supply chain (unfair trading practices)*, 1. tabula, SWD(2018) 92 final, 172 lpp. Izgūts no vietnes <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018SC0092&from=EN>.
- ³³ Eiropas Komisija, KLP rādītāju datu pārļūks; KLP rezultātu rādītājs RPI_03 "Primāro ražotāju pievienotā vērtība pārtikas piegādes ķēdē". Izgūts no vietnes https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/AddingValue.html?select=EU27_FLAG_1.
- ³⁴ EVA siltumnīcefekta gāzu datu pārļūks. Izgūts no vietnes <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- ³⁵ Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>, un EVA siltumnīcefekta gāzu datu pārļūks, izgūts no vietnes <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- ³⁶ EVA siltumnīcefekta gāzu datu pārļūks. Izgūts no vietnes <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- ³⁷ EVA siltumnīcefekta gāzu datu pārļūks. Izgūts no vietnes <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- ³⁸ EVA siltumnīcefekta gāzu datu pārļūks. Izgūts no vietnes <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- ³⁹ EVA siltumnīcefekta gāzu datu pārļūks. Izgūts no vietnes <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- ⁴⁰ Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata plāns, 140./141. lpp. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/lv_final_necp_main_lv.pdf.

- 41 EVA siltumnīcefekta gāzu datu pārļūks. Izgūts no vietnes <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- 42 2020. gada valsts ziņojums par Latviju. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/info/publications/2020-european-semester-country-reports_en.
- 43 Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata plāns, 140./141. lpp. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/lv_final_necp_main_lv.pdf.
- 44 EVA siltumnīcefekta gāzu datu pārļūks. Izgūts no vietnes <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- 45 2020. gada valsts ziņojums par Latviju. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/info/publications/2020-european-semester-country-reports_en.
- 46 Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>.
- 47 Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam. Izgūts no vietnes <https://www.em.gov.lv/lv/nacionalais-energetikas-un-klimata-plans>.
- 48 SEG emisiju inventarizācija, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs. Izgūts no vietnes https://www.meteo.lv/fs/CKFinderJava/userfiles/files/Vide/Klimats/Majas_lapai_LVGMC_2019_seginvk_opsavilkums.pdf.
- 49 *LIFE Restore*, “Degradēto purvu atbildīga apsaimniekošana un ilgtspējīga izmantošana Latvijā”.
- 50 2020. gada valsts ziņojums par Latviju, 68. lpp. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/info/publications/2020-european-semester-country-reports_en.
- 51 *LIFE Restore*, “Degradēto purvu atbildīga apsaimniekošana un ilgtspējīga izmantošana Latvijā”. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=5686.
- 52 Latvijas Lauku attīstības programmas gada īstenošanas ziņojums par 2019. gadu.
- 53 Enerģijas galapatēriņš lauksaimniecībā. Izgūts no vietnes <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tai04/default/table?lang=en>.
- 54 Eiropas Komisija, KLP konteksta rādītājs C.43 “Atjaunojamās enerģijas ražošana lauksaimniecībā un mēšaimniecībā”. Saskaņā ar *Eurostat* [nrg_bal_c] un [nrg_cb_rw] un *Strategie Grains*.
- 55 *Analytical factsheet for Latvia*. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/by_country/documents/analytical_factsheet_lv.pdf.
- 56 Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>.
- 57 Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>.
- 58 Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>.
- 59 EVA siltumnīcefekta gāzu datu pārļūks. Izgūts no vietnes <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- 60 EVA datu pārļūks par 1990.–2018. gada emisiju datiem, kas ziņoti saskaņā ar Direktīvu par valstīm noteikto maksimāli pieļaujamo emisiju. Izgūts no vietnes <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/necd-directive-data-viewer-3>.
- 61 GPSRP, 32. un 33. lpp. Izgūts no vietnes https://cdr.eionet.europa.eu/lv/eu/nec_revised/programmes/envxphfaa/Latvijas_gaisa_plans_140420_apstiprinats.pdf, <https://likumi.lv/ta/id/314078-par-gaisa-piesarnojuma-samazinanas-ricibas-planu-2020-2030-gadam>.
- 62 Latvijas Lauku attīstības programmas gada īstenošanas ziņojums par 2018. gadu.
- 63 Latvijas Lauku attīstības programmas gada īstenošanas ziņojums par 2018. gadu.
- 64 Eiropas Komisija, Eurostat, agrovides rādītājs: augsnes segums. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agri-environmental_indicator_-_soil_cover.
- 65 Eiropas Komisija, Eurostat, agrovides rādītājs: apstrādes prakses. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agri-environmental_indicator_-_tillage_practices.
- 66 Eiropas Komisija, KLP konteksta rādītājs C.41 “Augsnes organiskā viela aramzemē”, Kopīgais pētniecības centrs (JRC), pamatojoties uz 2015. gada *LUCAS* zemes izmantojuma apsekojumu.
- 67 Latvijas Lauku attīstības programmas gada īstenošanas ziņojums par 2018. gadu, 150. lpp.

- 68 *Analytical factsheet for Latvia*. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/by_country/documents/analytical_factsheet_lv.pdf.
- 69 SWD(2019) 49 final, Komisijas dienestu darba dokuments "Otrie upes baseina apsaimniekošanas plāni. Dalībvalsts: Latvija", kas pievienots dokumentam "Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par Ūdens pamatdirektīvas (2000/60/EK) un Plūdu direktīvas (2007/60/EK) īstenošanu. Otrie upes baseina apsaimniekošanas plāni. Pirmie plūdu riska pārvaldības plāni". Izgūts no vietnes <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=SWD:2019:49:FIN&qid=1551205988853&from=EN>.
- 70 HELCOM, *Thematic assessment of eutrophication 2011–2016*.
- 71 SWD(2019) 49 final, Komisijas dienestu darba dokuments "Otrie upes baseina apsaimniekošanas plāni. Dalībvalsts: Latvija", kas pievienots dokumentam "Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par Ūdens pamatdirektīvas (2000/60/EK) un Plūdu direktīvas (2007/60/EK) īstenošanu. Otrie upes baseina apsaimniekošanas plāni. Pirmie plūdu riska pārvaldības plāni". Izgūts no vietnes <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=SWD:2019:49:FIN&qid=1551205988853&from=EN>.
- 72 *Analytical factsheet for Latvia*. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/by_country/documents/analytical_factsheet_lv.pdf.
- 73 Latvijas Lauku attīstības programmas gada īstenošanas ziņojums par 2019. gadu.
- 74 Eiropas Komisija, KLP konteksta rādītājs C.35 "Lauku putnu indekss (FBI)". Kā norādīts Eurostat [env_bio2], sākotnējais avots: EBCC, BirdLife, RSPB un CSO.
- 75 <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/DataExplorer.html>, https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=env_bio2&lang=en.
- 76 *Natura 2000* prioritārās rīcības plāns (PRP) Latvijā saskaņā ar Padomes Direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (Dzīvotņu direktīva) 8. pantu daudzgadu finanšu shēmas 2021.–2027. gada periodā.
- 77 Turpat.
- 78 EVA, 2020. gads.
- 79 Turpat.
- 80 *Natura 2000* prioritārās rīcības plāns (PRP) Latvijā saskaņā ar Padomes Direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (Dzīvotņu direktīva) 8. pantu daudzgadu finanšu shēmas 2021.–2027. gada periodā.
- 81 *Natura 2000* prioritārās rīcības plāns (PRP) Latvijā saskaņā ar Padomes Direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (Dzīvotņu direktīva) 8. pantu daudzgadu finanšu shēmas 2021.–2027. gada periodā, E.2.5. iedaļa.
- 82 IEEP, 2019.
- 83 Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2020. gadam, 9.0. versija.
- 84 Latvijas Lauku attīstības programmas gada īstenošanas ziņojums par 2019. gadu.
- 85 Latvijas Lauku attīstības programmas gada īstenošanas ziņojums par 2019. gadu.
- 86 FAO, *Global Forest Resources Assessment (2020)*. Izgūts no vietnes <https://fra-platform.herokuapp.com/AUT/assessment/fra2020/extentOfForest/>.
- 87 Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2020. gadam, 9.0. versija, 50. lpp.
- 88 AGRI atvērto datu platforma: bioloģiskā lauksaimniecība. Izgūts no vietnes https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/OrganicProduction.html?select=EU27_F_LAG.1.
- 89 Latvijas Lauku attīstības programmas gada īstenošanas ziņojums par 2019. gadu.
- 90 Eiropas Komisija, KLP konteksta rādītājs C.23 "Lauku saimniecību vadītāju vecuma struktūra". Pamatojoties uz Eurostat [ef_m_farmang].
- 91 Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāta aprēķini, kas balstīti uz ESTAT datiem.
- 92 Eiropas Komisija, KLP konteksta rādītājs C.23 "Lauku saimniecību vadītāju vecuma struktūra". Pamatojoties uz Eurostat [ef_m_farmang].
- 93 Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosanai?id=20571#jump>.
- 94 Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāta aprēķini, kas balstīti uz FADN datiem (līdz 2018. gadam).
- 95 Eurostat, *Agricultural land prices and rents*, 2018. Izgūts no vietnes <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8756523/5-21032018-AP-EN.pdf/b1d0ffd3-f75b-40cc-b53f-f22f68d541df>.
- 96 Eiropas Komisija, *Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Latvia*, 2020. gada pētījums, 6 lpp. Izgūts no vietnes https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/2020-07/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Latvia_executive_summary.pdf?utm_source=sendinblue&utm_campaign=Registration_open_for_the_fi-

- [compass webinar on Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in the Baltic countries 16 September 2020&utm_medium=email](#)
- 97 Eiropas Komisija, *Summary report on the implementation of direct payments [except greening]. Claim year 2018*, 2020. gada jūnijs. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/summary-report-implementation-direct-payments-claim-2018.pdf.
- 98 Eiropas Komisija, *KLP konteksta rādītājs C.08 "IKP uz vienu iedzīvotāju"*. Pamatojoties uz Eurostat [[nama_10r_3gdp](#)] un [[nama_10r_3popgdp](#)].
- 99 [Latvijas Centrālā statistikas pārvalde](#).
- 100 KLP konteksta rādītāji: [konteksta rādītājs C.03. Nemiet vērā, ka pastāv atšķirīgas "lauku apvidu" definīcijas. Konteksta rādītājs C.03 ir balstīts uz tā saukto "pilsētu-lauku tipoloģiju"](#).
- 101 Eurostat [urt_gind3].
- 102 Turpat, 44. lpp.
- 103 Eiropas Komisija, *KLP konteksta rādītājs C.05 "Nodarbinātības līmenis"*. Pamatojoties uz Eurostat [[lfst_r_ergau](#)].
- 104 Eiropas Komisija, *KLP konteksta rādītājs C.07 "Bezdarba līmenis"*. Pamatojoties uz Eurostat [[lfst_r_lfu3rt](#)].
- 105 Eiropas Komisija, *KLP konteksta rādītājs C.08 "IKP uz vienu iedzīvotāju"*. Pamatojoties uz Eurostat [[nama_10r_3gdp](#)] un [[nama_10r_3popgdp](#)].
- 106 Eiropas Komisija, *KLP konteksta rādītājs C.31 "Zemes pārklājums"*. Pamatojoties uz Eiropas Vides aģentūras datiem, *Corine zemes pārklājuma dati*, 2018. gads.
- 107 Eurostat: Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautie iedzīvotāji. Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion.
- 108 Dzimumu līdzsības indekss 2020: Latvija. Izgūts no vietnes drukas versija — <https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2020-latvia>.
- 109 Latvijas Lauku attīstības programmas gada īstenošanas ziņojums par 2019. gadu.
- 110 Latvijas Lauku attīstības programmas gada īstenošanas ziņojums par 2019. gadu.
- 111 FAO, *Global Forest Resources Assessment (2020)*. Izgūts no vietnes <https://fra-platform.herokuapp.com/AUT/assessment/fra2020/extentOfForest/>.
- 112 Ziņojums par Latvijas meža nozari, 2017. Izgūts no vietnes https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/skaitli&fakti_LV_2017.pdf.
- 113 *Factsheet rural area LATVIA*. Izgūts no vietnes <http://agriwiki/Pages/AWFile.aspx?LISTNAME=AgriWikiDocuments&ITEMID=3240>.
- 114 Ziņojums "Latvijas Bioekonomikas stratēģija 2030". Izgūts no vietnes https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/01/46/58/E2758-LatvianBioeconomyStrategy2030.pdf.
- 115 Eiropas Komisija, *KLP konteksta rādītājs C.41 "Augsnes organiskā viela aramzemē"*. Kopīgais pētniecības centrs (JRC), pamatojoties uz 2015. gada LUCAS zemes izmantojuma apsekojumu.
- 116 DATAM dati par bioekonomiku, JRC: <https://datam.jrc.ec.europa.eu/datam/mashup/BIOECONOMICS/index.html>.
- 117 Eiropas Zāļu aģentūra, Eiropas veterināro antimikrobiālo līdzekļu patēriņa uzraudzība (ESVAC), *Sales of veterinary antimicrobial agents in 31 countries in 2018 – trends from 2010 to 2018. Tenth ESVAC Report*, [EMA/24309/2020](#).
- 118 Pesticīdu pārdevumi. Izgūts no vietnes: Eiropas Komisija. Saskaņā ar Eurostat [[AEI_FM_SALPEST09](#)].
- 119 Eiropas Komisija, pesticīdu pārdevumi ES. Izgūts no vietnes <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20200603-1>.
- 120 EFSA (Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde), 2019, ziņojums "The 2017 European Union report on pesticide residues in food", EFSA Journal 2019; 17(6):5743, 152 lpp. Izgūts no vietnes <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2019.5743>.
- 121 Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>.
- 122 Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>.
- 123 Integrētās augu aizsardzības kultūrspecifiskās vadlīnijas. Izgūtas no vietnes <http://noverojumi.vaad.gov.lv/integreta-audzšana/integretas-augu-aizsardzibas-kulturspecifiskas-vadlinijas>.
- 124 Valsts augu aizsardzības dienests, Kultūraugu novērojumi kaitīgo organismu konstatēšanai (reāllaika monitoringa dati). Izgūts no vietnes <http://noverojumi.vaad.gov.lv/>.

- 125 Valsts augu aizsardzības dienests (demonstrējumu saimniecību izveide): [https://urldefense.com/v3/https://likumi.lv/ta/id/312146-par-latvijas-ricibas-planu-augu-aizsardzibas-lidzeklu-ilgtspejigai-izmantosanai-!!DOxrgLBm!U_c75SGtlq8qDAtoRPUoPK_bRqm3zWAWpE8BZGyFZa409_JB2Yp982pd_o6CYlwhQp994eh0\\$](https://urldefense.com/v3/https://likumi.lv/ta/id/312146-par-latvijas-ricibas-planu-augu-aizsardzibas-lidzeklu-ilgtspejigai-izmantosanai-!!DOxrgLBm!U_c75SGtlq8qDAtoRPUoPK_bRqm3zWAWpE8BZGyFZa409_JB2Yp982pd_o6CYlwhQp994eh0$).
- 126 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1107/2009 (2009. gada 21. oktobris) par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū.
- 127 Eiropas Komisija, *saskaņotais riska indikators pesticīdiem (1. SRI) pēc aktīvās vielas grupas*. Saskaņā ar Eurostat [[SDG 02 51](#)].
- 128 Pārtikas un veterinārais dienests, ĀCM izskaušanas plāns Latvijā.
- 129 Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>.
- 130 Latvijas Zemkopības ministrija, *Situācijas analīze KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai*, 2020. Izgūts no vietnes <https://www.zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/situacijas-analize-klp-strategiska-plana-sagatavosana?id=20571#jump>.
- 131 Pētījums "EU burden from non-communicable diseases and key risk factors". Izgūts no vietnes <https://ec.europa.eu/jrc/en/health-knowledge-gateway/societal-impacts/burden>.
- 132 Liellopu gaļa, jērgaļa un cūkgaļa; ES 2010. gadā 235,57 g uz iedzīvotāju dienā, neskaitot atkritumus, 2017. gada pētījums par slimību globālo slogu un *M. Springmann*, privāta saziņa.
- 133 Noteikts šādi: ≥5 porciju patēriņš ir mazāks par ES 27 vidējo, un ir izpildīts viens no diviem papildu kritērijiem: a) 1–4 porcijas zem ES 27 vidējā rādītāja; b) 0 porciju virs ES 27 vidējā rādītāja, https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hlth_ehis_fv3c&lang=en.
- 134 Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013.–2020. gadam. Izgūts no vietnes <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4276>.
- 135 Ziņojums "Preparing for future AKIS in Europe". Izgūts no vietnes https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/report-preparing-for-future-akis-in-europe_en.pdf.
- 136 Ziņojums "AKIS in the EU". Izgūts no vietnes https://www.uni-hohenheim.de/fileadmin/einrichtungen/430a/PRO_AKIS/Synthesis_Report/SYNTHESIS.REPORT.VOL.2.FINAL.REPORT.08.07.2014.VOL.II.pdf.
- 137 Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs. Izgūts no vietnes <http://llkc.lv/lv/latvian-rural-advisory-and-training-centre>.
- 138 Eiropas Komisija, *KLP konteksta rādītājs C.24 "Lauku saimniecību vadītāju lauksaimnieciskā izglītība"*. Pamatojoties uz Eurostat [[ef mp training](#)].